bosland
dromen tussen bomen

Jaarverslag 2018

NATUURLIJK LIMBURG

Inhoudstafel

1 Projectorganisatie 5

1.1 Organisatie en algemene werking 5

1.1.1 Drieluik Bosland 5

1.1.2 Centrale luik 5

1.1.3 Rechterluik 13

1.1.4 Linkerluik 13

1.1.5 Overleg: Bosland Overleg Dag 13

1.1.6 Financiën 13

1.2 Uitbouw projectorganisatie 16

1.2.1 RSP-dossier: Strategisch project Bosland 2.0 16

1.2.2 Toetreding stad Peer tot Bosland 16

1.2.3 Goedkeuring Actieplan Bosland 2018 17

1.2.4 LSM-dossier Bosland 18

1.2.5 Projectbureau Bosland 18

1.2.6 Project Meysterbergen in Lommel 19

1.2.7 Masterplan 2.0 19

2 Bosland als cultuurhistorisch streekerfgoed 21

2.1 Bosland identificeert haar erfgoed 21

2.1.1 Erfgoedcel Bosland 21

2.2 Bosland vrijwaart haar erfgoed 21

2.2.1 Landschapsbeheersplan Hobos 21

2.3 Bosland ontsluit haar erfgoed en vergroot de beleving ervan 21

2.3.1 Intentie tot indienen van een gezamenlijk erfgoeddossier Boslandgemeenten 21

3 Bosland als leverancier van producten en diensten 23

3.1 Duurzaam produceren van hout, biomassa en andere producten 23

3.1.1 FSC-groepscertificering en houtverkoop 23

3.2 Benutten tewerkstellingskansen in natuur en bos 23

3.2.1 Groenjobs Bosland 23

3.3 Duurzaam leveren van regulerende diensten 24

3.3.1 BosLAB 24

3.4 The Treehouse 25

4 Bosland als biodiversiteitshotspot 27

4.1 Versterken van de natuurstructuur in Bosland 27

4.1.1 Life+ TOGETHER 27

4.1.2 Interreg-project 2B Connect 28

4.1.3 Ontsnipperingsplan Bosland 28

4.2 Herstel en instandhouding van de natuur in Bosland 30

4.2.1 Natuurbeheer openbare bossen 30
4.2.2 Natuur- en landschapsherstel door Parkrangers via RLLK 30
4.2.3 Europees natuurherstel: duimen voor Landduinen 'In Den Brand' 31
4.2.4 Nachtzwaluwonderzoek door Tracing Nature 32
4.3 Wolven in Bosland 33
4.3.1 Aankomst van wolvin Naya 33
4.3.2 Roger, eerste wolven-verkeersslachtoffer 34
4.3.3 Opstart wolvenonderzoek 35
4.3.4 Wolvenplan 35
4.3.5 Aankomst van wolf August 35
4.3.6 Publieksevenementen rond de wolf 36
5 Bosland, een open project 37
5.1 Zichtbaar en herkenbaar voor de mensen 37
5.1.1 Communicatiemiddelen Bosland 37
5.1.2 Activiteiten en evenementen 40
5.2 Beleefbare natuur 44
5.2.1 Educatieve pakketten 'Vegers voor Vlinders' en 'Op zoek naar de geitenmelker' 44
5.2.2 Kalenderwandelingen en Nachtzwaluwsafari's 44
5.2.3 Samenwerking Center Parcs - Belevingsbox Vossemeren 45
5.2.4 Sahara Expeditie 45
5.2.5 Dag van de Gids 46
5.3 Uitnodigen tot initiatief 46
5.3.1 Ecologische kamer 46
5.3.2 Economische kamer 46
5.3.3 Sociale kamer 47
5.3.4 Grensoverschrijdende samenwerkingen 47
5.3.5 Uitbreiding Bosland met stad Peer 47
6 Bosland als toeristisch-recreatieve attractiepool 49
6.1 Toeristisch-recreatieve ontsluiting en onthaal 49
6.1.1 Toegangspoorten Bosland 49
6.1.2 Zoektocht naar investeerders voor de hoofdpoorten Bosland 51
6.1.3 Subsidie 'Natuur in je Buurt' voor herinrichting startlocatie Kattenbos 51
6.1.4 Routestructuren Bosland 52
6.1.5 Subsidie Wandelnetwerk Bosland 53
6.2 Verhogen van de toeristische beleving door middel van producten 53
6.2.1 Bosland producten 53
6.2.2 Merkenbeleid Bosland 54
6.2.3 Fietsen door de Bomen 54
6.2.4 Slow Cabin in Bosland 55
6.2.5 Hangmatten uitleendienst 55
6.2.6 Bosland Schatzoektochten 56

6.2.7 Opnames van de TV-reeks 'Gina en Chantal' 56
6.3 Eenduidige toeristische communicatie 57
6.3.1 Implementatie communicatie- en marketingplan 2.0 57
6.3.2 Toeristische promotie 58
6.3.3 Implementatie beeldkwaliteitsplan Bosland 59

1 Projectorganisatie

1.1 Organisatie en algemene werking

1.1.1 Drieluik Bosland

De organisatorische structuur van Bosland is opgebouwd uit 3 evenwaardige en complementaire luiken. Deze structuur staat in voor de **participatie, consultatie en betrokkenheid** van de bevoegde instanties op gewestelijk en provinciaal niveau, alsook voor alle lokale belanghebbenden (omwonenden, gebruikers, natuurliefhebbers, …) bij het project Bosland.

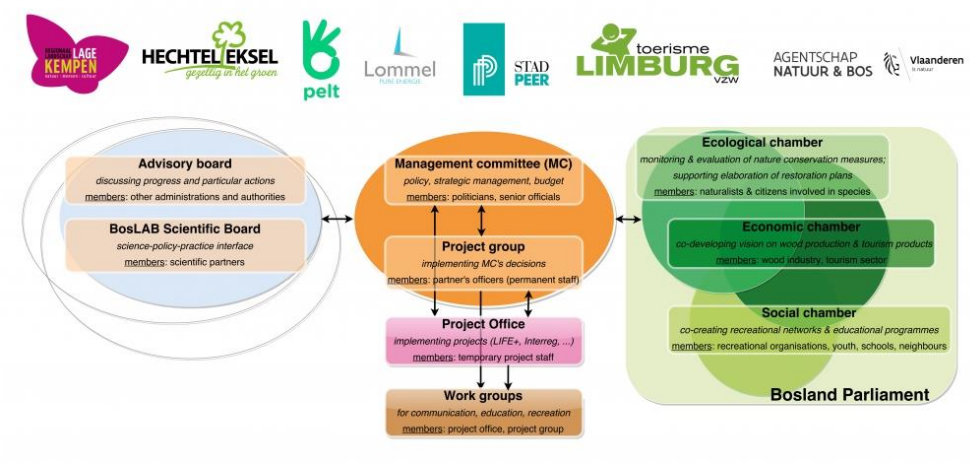

Figuur 1 - Organisatorische structuur van Bosland: 3 complementaire luiken

1.1.2 Centrale luik

Het centrale luik omvat de interne organisatie van het partnerschap Bosland.

Beheercomité

Het hoogste beslissingsorgaan is het beheercomité (Management Committee). Het beheercomité staat in voor het (politiek) beleid, de strategische visie en de budgettering. Het beheercomité is eveneens verantwoordelijk voor terugkoppeling van en afstemming op politiek niveau van elk van de partners en eventuele externe partners.

De samenstelling van het beheercomité bestaat sinds 2011 uit een delegatie van het College van Burgemeester en Schepenen en een ambtenaar per Boslandgemeente, een delegatie van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), en de voorzitter en directeur van Toerisme Limburg en het Regionaal Landschap Lage Kempen (RLLK).

In 2018 was de samenstelling van het beheercomité als volgt:

Projectbureau Bosland

- Jeroen Clerix - Projectcoördinator communicatie en participatie
- Caroline Geys - Projectcoördinator publiek-private samenwerking en investeringen

Agentschap voor Natuur en Bos

- Dries Gorissen - Adjunct-directeur gebiedsgerichte werking
- An Creemers - Projectleider gebiedsgerichte werking
- Gui Winters - Regiobeheerder
- Rasa Zukauskaite - Projectmedewerkster

Gemeente Hechtel-Eksel

- Jan Dalemans - Burgemeester (afwisselend voorzitterschap met schepen Raf Truyens)
- Raf Truyens - Schepen (afwisselend voorzitterschap met burgemeester Jan Dalemans)
- Isabelle Schorpion - Deskundige toerisme

Stad Lommel

- Kris Verduyckt - Schepen
- Veronique Caerts - Schepen
- Greet Poets - Communicatieambtenaar

Gemeente Overpelt

- Jaak Fransen - Burgemeester
- Patrick Van Baelen - Schepen
- Driek ten Haaf - Diensthoofd vrije tijd en evenementen en/of Mieke Kerkhofs - Deskundige toerisme

Stad Peer

- Rudi Vanhees (tot maart 2018) - Schepen
- Kristel Wyers - Diensthoofd vrije tijd en evenementen
- Sigrid Cornelissen - Schepen
- Dominique Verlegh - Deskundige toerisme en/of Silvie Claes - Deskundige milieu

Toerisme Lommel

- Johan Maesen (tot juli 2018) - Directeur

Regionaal Landschap Lage Kempen

- Ludwig Vandenhove - Gedeputeerde voor leefmilieu en voorzitter RLLK
- Ilse Ideler - Directeur

Toerisme Limburg

- Igor Philtjens - Gedeputeerde voor toerisme (vertegenwoordigd door Hilde Beckers, Consulente sectorwerking Toerisme Limburg)

Het beheercomité heeft in 2018 zes keer vergaderd. Hier wordt een opsomming gegeven van de genomen beslissingen. De volledige agendastukken en verslagen liggen ter inzage op het projectsecretariaat van Bosland.

Beheercomité 13 februari 2018

Het beheercomité Bosland:

- keurt het actieplan van het projectbureau Bosland 2018 goed mits volgende aanpassingen:
    - In 2018 moet er geen gevolg gegeven worden aan realisatie van paalkampeerplaatsen in Bosland. Bij opmaak van budgetten/planning voor 2019 of later zal de vraag naar interesse voor realisatie van paalkampeerplaatsen terug gesteld worden aan het beheercomité.
- beslist dat er in 2018 geen gevolg moet gegeven worden aan realisatie van paalkampeerplaatsen in Bosland. Bij opmaak van budgetten/planning voor 2019 of later zal de vraag naar interesse voor realisatie van paalkampeerplaatsen terug gesteld worden aan het beheercomité.
- keurt de focus voor 2018 m.b.t. ondernemers, PPS en investeringen goed.
- keurt de communicatiestrategie Bosland 2018 goed.
- keurt het voorstel met betrekking tot de nieuwe structuur goed.
- stemt in met het betrekken van de milieuambtenaren in de ecologische werkgroep. Deze werkgroep komt enkel samen indien relevant.

- keurt de gewijzigde raming van de uitgaven via de gemeenschappelijke rekening goed.
  Rekening houdend met de lagere raming van de uitgaven, vraagt het beheercomité Bosland om de bijdrage van de gemeenten Overpelt en Hechtel-Eksel en stad Lommel voor werkjaar 2018 te verlagen tot € 35.000,00.
- keurt de aanpak voor ondersteuning aan BoslandTrail door het projectbureau goed en vraagt aan Werkgroep Ondernemers om volgende punten uit te werken ifv de ondersteuning aan BoslandTrail en toekomstige evenementen door derden:
    - opstellen van maximum budget voor de promopakket/goodie bag;
    - opstellen van kostenraming voor de uitwerking van het magazine en terugkoppelen met het BC voor goedkeuring;
    - aflijnen van principiële grens van ondersteuning ifv de toekomstige vragen.
- keurt de voorgestelde inhoud voor het Bosland jaarverslag 2017 goed en gaat akkoord met de vooropgestelde timing en plan van aanpak.
- neemt kennis van volgende variapunten:
    - VTM serie: beslissing over de periode van de uitzending van de serie wordt genomen op 15/02 en zal door Johan meegedeeld worden aan de partners.
    - Toeristische gids: gezamenlijke gids met 175 microavonturen in Noord Limburgse gemeenten is gelanceerd en is beschikbaar bij de toeristische diensten en toeristische ondernemers.
    - Teamdag: Beheercomité vraagt om een nieuwe datum te zoeken zodat zo veel mogelijk genodigden aanwezig kunnen zijn. Het beheercomité stelt voor om het budget per persoon te bepalen en de raming van de totale kost zo nodig aan te passen.
    - Locatie Avant Première wandelnetwerk: Overpelt. Gemeente Overpelt geeft ondersteuning aan RLLK bij de organisatie van het evenement.

Beheercomité 8 mei 2018

Het beheercomité Bosland:

- neemt kennis van de stand van zaken van communicatie- en marketingplan Peer-Bosland en maakt volgende opmerkingen:
    - Welk thema wordt er voor Peer naar voor geschoven als focus? Wat voegt Peer toe aan Bosland en wat is de globale visie na de toetreding en hoe dient dit strategisch gecommuniceerd worden?
    - De aanbevelingen uit Communicatieplan en Communicatie- en marketingplan 2.0 moeten niet overboord gegooid worden, de doorsproken en besliste zaken moeten overgenomen in dit addendum n.a.v. Toetreding van Peer tot Bosland.
    - De opdracht moet uitgevoerd worden volgens de opdrachtomschrijving: uitwerken van strategische keuzes en niet de operationele (deze zitten alvast vervat in Communicatie- en marketingplan 2.0).
- vraagt het communicatiebureau om de opmerkingen te verwerken en herwerkte plan opnieuw te brengen.
- neemt kennis van de eindpresentatie van het RSP Bosland 2.0 en van de stand van zaken m.b.t. personeelsinzet Jolien Janssen.
- keurt de laatste stand van zaken betreffende het actieplan 2018 goed.
- neemt kennis van de stand van zaken m.b.t. de gemeenschappelijke rekening Bosland.
- neemt kennis van de stand van zaken rond de projectbureau subsidie 2017-2018 en 2018-2019.
- neemt kennis van de stand van zaken betreffende acties i.v.m. PPS en investeringen en vraagt extra uitleg over de actie uitbating Treehouse. Caroline Geys maakt een fiche op en brengt dit op het volgend beheercomité.
- neemt kennis van de stand van zaken ronde lopende communicatie initiatieven.
- neemt kennis van volgende variapunten:
    - Productontwikkeling VTM serie: 3 bureaus zullen offertes maken over de kost van productontwikkeling nav Gina en Chantal. Johan stuurt de offertes door aan leden BC voor beslissing. Uitzendingsperiode: januari 2019 (eventueel maart 2019)
    - Platteland+ project: 'Samen zonder hindernissen op pad'. Testproject door RLLK (met partners) over alle onverharde paden met zeer versnipperd opvolg- en onderhoudssysteem. Efficiëntiewinst valt hier te halen door goede visie en afspraken over verantwoordelijkheden met verschillende partners. Visie uitwerking, databeheer, oprichting centrale kamer zit in het project (2 jaar). Voornaamste doel: proactief regulier beheer. Grondige evaluatie van dit nieuwe systeem is voorzien.
    - Wandelnetwerk Bosland: Opening 24/6 in Heesakkerpark in Overpelt. Realisatie van wandelnetwerk is lopende. Tijdens de Week van het Bos wordt de definitieve kaart, met 2 inspiratieboekjes, gelanceerd. De contacten met de ondernemers om te adverteren in het suggestieboekje zullen lopen via Caroline, zij koppelt terug met de partners.
    - Terugkoppeling beleidsoverleg/CEO: Dries Gorissen gaf aan nog opmerkingen te hebben, maar er is geen concrete feedback over gekomen.
      Er wordt aangegeven dat een duidelijke organisatiestructuur heel erg gemist wordt binnen het projectbureau.

Beheercomité 21 augustus 2018

Het beheercomité Bosland:

- neemt kennis van de denkpistes en de aanpak voor een doorontwikkeling van Bosland (presentatie planning organisatie Bosland) en keurt deze denkpistes en wijze van aanpak goed.
- vraagt om:
    - Het ontwerpbestek voor studie Masterplan 2.0 na verdere uitwerking door het projectbureau op 27/8 rond te sturen voor suggesties en opmerkingen;
    - In het Masterplan traject te zorgen voor goede afstemming met omliggende projecten en gebieden in functie van optimale wisselwerking en versterking (De Wijers, Nationaal Park, …);
    - Te overwegen om de planperiode van het Masterplan 2.0 uit te breiden naar 2020 - 2032, zodat het samenvalt met de meerjarenplannen van de gemeenten (2x6 jaar);
    - Het bestek voor Euregionale studie terug te koppelen met BC.
- neemt kennis van de engagement van de gemeenten om structureel middelen te voorzien voor de aanstelling van een trekker/CEO voor Bosland en vraagt om de uitwerking van profiel e.d. nog dit jaar te starten.

Beheercomité 4 september 2018

Het beheercomité Bosland:

- keurt het jaarverslag 2017 goed. Het jaarverslag wordt nu geagendeerd op de gemeenteraden van de Boslandgemeenten. Zodra het overal goedgekeurd is, mag Bosland het jaarverslag publiceren op de website (vanaf oktober).
- keurt de opdrachtomschrijving Masterplan 2.0 goed.
- keurt het voorstel van de raming voor de uitgaven gemeenschappelijke rekening Bosland voor werkjaar 2019 goed.
- keurt de voorgestelde bedragen voor de toelagen van de partners voor werkjaar 2019 goed.
- neemt kennis van de stand van zaken m.b.t. de gemeenschappelijke rekening Bosland.
- neemt kennis van de stand van zaken betreffende The Treehouse.
- neemt kennis van de volgende variapunten:
    - Stand van zaken wandelnetwerk Bosland: Els Jorissen licht de stand van zaken rond wandelnetwerk toe:
        Terrein:
            - Palen: allemaal de grond in
            - Fouten: meldingen door enkele gemotiveerde wandelaars. Zijn bijna allemaal opgelost
            - Indien nog budget: per knooppunt nog een klein overzichtskaartje op paal
        Kaart:
            - Eerste proefdruk 1000 exemplaren uitgedeeld via de VVV's
            - Def druk is opgeleverd, wordt deze week verdeeld. Kostprijs is 8 euro
        Kinderboekje:
            - Correctierondes zijn bezig, wordt afgetoetst met cel communicatie en projectbureau
        Inspiratiegids:
            - Lay-out start op. BB: Stijn Meuris, Katrien de Ruysscher, Buscemi, Imana Truyens, Peter Maes, Fons Haagdoren. Andere BB nog welkom voor online reclame
            - Tips voor erfgoed, natuur, wandleen met wielen, kinderen, gezondheid
        Week van het bos: In Lommel Kattenbos. Stand met kaarten met knoop-uitdaging schoenveters gratis boslandveter (500 stuks). Mini blote voetenpad bekostigd via project. Activiteiten WVHB worden via wandelnetwerk aan elkaar geknoopt. Korte wandeling op het netwerk. Regulier onderhoud groenjobs wandelnetwerk: Eerste opdrachten aan Stewart gegeven.
        Varia: Wandelnetwerk Groote Heide wordt aansluitend op Nederland en Bosland aangelegd in 2019
    - Verdeling van Bosland voor Bengels: Stad Peer heeft een lopende afspraak met de onderwijsinstellingen om enkel het magazine Jabbe Dabbe via de scholen te verdelen. Voor de verdeling van de Bosland voor Bengels - welke voor de toekomstige editie ook via de scholen verloopt - vraagt stad Peer om de nieuwsbrief samen met Jabbe Dabbe aan de scholen te mogen verdelen. Het beheercomité keurt de aanpak goed voor deze editie. Op de werkgroep communicatie zal de toekomstige gewenste aanpak besproken worden, zodat het magazine op een uniforme manier in alle gemeenten bedeeld kan worden.
    - Subsidie projectbureau: Het ANB laat weten dat de subsidie voor het huidige jaar (2018 - 2019) intern goedgekeurd is. Het ANB voorziet een bedrag van € 149.500 voor de werking van het projectbureau. Het projectbureau gaat aan de slag met het administratieve aspect.
    - Lancering Diskgolf in het Pijnven: TVL had aangegeven interesse te hebben om een reportage te maken rond Diskgolf in Bosland. Het product is echter momenteel nog niet gelanceerd. Om van de opportuniteit gebruik te maken werd beslist om de reportage op 11/9 op locatie op te nemen (met

figuranten uit het Bosland team), en op het zelfde moment een persbericht uit te sturen, waarmee het product officieel gelanceerd wordt. Het is echter nog even wachten op het officiële info bord.

Beheercomité 26 september 2018

Het beheercomité Bosland:

- neemt akte van de presentatie/voorstelling door Absoluut.
- kiest als creatieve denkpiste 'drama', mits verdere verfijning en uitwerking door Absoluut. Het beheercomité Bosland vraagt om rekening te houden met de onderstaande opmerkingen:
    - De campagne mag geen negatieve connotatie met zich meebrengen. Het moet gaan om herkenbare, sympathieke ongelukken/drama's die met humor gebracht worden en ook zo geïnterpreteerd worden.
    - Beheercomité vraagt Absoluut om de presentatie met de gekozen creatieve piste - verder verfijnd en dieper uitgewerkt - te bezorgen, waar ook voorstellen voor de mogelijke concrete producten of extra belevingslaag op de bestaande Bosland producten in verwerkt zitten.
- neemt kennis van de gunning (verslag/overeenkomst) door Toerisme Lommel aan Absoluut en neemt kennis van de kandidatuur van Mieke Kerkhofs om het dossier verder op te volgen en de nodige stappen te zetten i.f.v. verdere samenwerking en betaling van de te ontvangen facturen van Absoluut.
- Neemt kennis van dat de gemeenten Hechtel-Eksel en Overpelt en de stad Lommel op de colleges de nodige budgetten voor de realisatie van de campagne en productontwikkeling n.a.v. de TV-reeks zullen aanvragen, met de verder uitgewerkte presentatie en de extra toelichting door de bestuurders uit het BC als argumentatie.
- neemt akte van de stand van zaken rond de promotie budgetten voor 2019.
- keurt het voorstel voor de inkoop in de catalogus van Toerisme Limburg ter waarde van € 15.488 goed.
- keurt het voorstel voor de inkoop in Tips voor Fietsers ter waarde van € 605 goed.
- geeft het projectbureau opdracht om de werking van IVR Resterheide, en de toekomstige werking in het kader van Bosland grondig te analyseren en de nog bestaande onduidelijkheden ivm integratie van IVR werking in Bosland zo snel mogelijk uit te klaren.
- geeft het projectbureau de opdracht om samen met de IVR partners een haalbaar plan van aanpak op te stellen en te starten met de implementatie ervan.
- keurt het voorstel goed om het educatieve pakket 'Vlinders' in 2019 in alle Boslandgemeenten te financieren via de gemeenschappelijke rekening.
- neemt kennis van de stand van zaken van het traject erfgoedconvenant en IOED.
- neemt kennis dat Bo Moelans van stad Lommel de coördinerende rol zal opnemen binnen de schrijfgroep.
- keurt het voorstel goed om erfgoed Lommel nauwer te betrekken bij het proces.

Beheercomité 6 november 2018

Het beheercomité Bosland:

- keurt het communicatie- en marketingplan Bosland-Peer (V3) goed.
- beslist om voor stad Peer 2 toeristische identiteiten uit te spelen: Bosland en platteland (dit komt overeen met Optie 1 uit het communicatie- en marketingplan).
- wenst in 2019 geen aanbestedingsdossier uit te schrijven voor een concept dat exclusief overnachten in of nabij de natuur mogelijk maakt.
- toont interesse in een concept van exclusief overnachten en wenst deze piste wel verder te laten onderzoeken (ref. Green Deals concept, Tranendreef Borgloon, Paalkampeerplaatsen, resultaten van het onderzoek van Toerisme Limburg, …).
- vraagt om in het kader van het Masterplan 2.0 de nodige aandacht te besteden aan het concept van exclusief overnachten in Bosland.
- neemt kennis van de wens om de IVR Resterheide te ontbinden.
- keurt het voorstel goed om de huidige Resterheide gidsenwerking te behouden en achter de schermen (financieel, administratief) enkele wijzigingen door te voeren.
- keurt het voorstel goed om de gemeenschappelijke rekening van Bosland te gebruiken om (extra) ontvangsten van de gemeente Hechtel-Eksel en de stad Peer te ontvangen (specifiek bedoeld voor de Resterheide gidsenwerking), en 4x per jaar een (extra) uitbetaling aan Natuurpunt Hechtel-Eksel te doen.
- neemt kennis dat de administratieve vergoeding per gidsbeurt voor Natuurpunt Hechtel-Eksel nog bepaald wordt tussen de gemeenten Hechtel-Eksel en Peer.
- neemt kennis van de stand van zaken m.b.t. de gemeenschappelijke rekening Bosland.
- neemt kennis van de stand van zaken m.b.t. de besteding van de werkingsmiddelen van subsidie projectbureau Bosland.
- keurt het Actieplan 2019 als een flexibel werkdocument goed.
- vraagt om in het kader van het Masterplan 2.0 het actieplan goed af te stemmen met de meerjarenplanning van de gemeenten.

- neemt kennis van de stand van zaken mbt de TV serie.
- gaat akkoord met het voorstel om de samenwerking met Absoluut voorlopig on-hold te zetten tot er duidelijkheid is over de uitzendperiode.
- vraagt om haar bezorgdheid ivm de uitzendperiode en de te voorziene budgetten te delen met VTM (oa. doorlooptijd tussen beslissing van uitzending en de uitzending zelf).
- vraagt om het contract met VTM na te lezen.
- om de stavaza rond de ontwikkeling van de infomercial op te vragen bij Sylvester Productions.
- neemt kennis dat Center Parcs geen engagement heeft in de vervolgopdracht van productontwikkeling (enkel in de huidige opdracht van Absoluut).
- neemt kennis van de toegelichte variapunten:
    - Het projectbureau organiseert op donderdag 20 december 2018 om 13u een eindejaar drink in het Bospavilioen in het Pijnven. De genodigden ontvangen nog een uitnodiging via e-mail.
    - Het projectbureau organiseert op woensdag 28 november 2018 van 13-17u een dag van de Gids in Bosland (Bospavilioen, Pijnven).

Coördinatiecel en projectbureau

De coördinatiecel (Project Group) bestaat uit ambtelijke vertegenwoordigers van de partners met een structurele taak binnen Bosland. Ze is verantwoordelijk voor de uitvoering van de beslissingen genomen door het beheercomité, het aanbrengen van nieuwe punten en de dagelijkse sturing van projecten en het projectbureau (Project Office; zie verder). De coördinatiecel komt éénmaal per maand samen.

De taken van de coördinatiecel zijn als volgt:

- voorbereiden agenda en rapportering beheercomité;
- opvolging en uitvoering beslissingen beheercomité;
- opvolging projectwerking;
- opvolging begroting;
- opmaak begrotingsvoorstellen;
- operationele afstemming tussen de verschillende partners en projecten;
- tussentijdse rapportering aan bestuur- en managementniveau.

In 2018 was de samenstelling van de coördinatiecel als volgt:

Projectbureau Bosland

- Caroline Geys - Projectcoördinator publiek-private samenwerking en investeringen
- Jeroen Clerix - Coördinator participatie en communicatie

Agentschap voor Natuur en Bos

- An Creemers - Projectleider gebiedsgerichte werking
- Rasa Zukauskaite - Projectmedewerkster
- Eddy Ulenaers - Boswachter

Gemeente Hechtel-Eksel

- Isabelle Schorpion - Deskundige toerisme

Gemeente Overpelt

- Driek ten Haaf - Diensthoofd vrije tijd en evenementen
- Mieke Kerkhofs - Deskundige toerisme

Stad Lommel

- Greet Poets - Communicatieambtenaar

Stad Peer

- Dominique Verlegh - Deskundige toerisme

Toerisme Lommel

- Johan Maesen - Directeur Toerisme Lommel (tot juli 2018)

Toerisme Limburg

- Hilde Beckers - Consulente sectorwerking

Regionaal Landschap Lage Kempen (RLLK)

- Ilse Ideler - Directeur RLLK, vertegenwoordigd door Els Jorissen - Coördinator realisatie wandelnetwerk Bosland

Specifieke dossiers of agendapunten werden steeds toegelicht door betrokken collega's vanuit het projectbureau of Bosland partners. De verslagen van de vergaderingen van de coördinatiecel liggen ter inzage op het projectsecretariaat van Bosland. Het projectbureau omvat al het projectmatig aangesteld personeel dat verantwoordelijk is voor de coördinatie en implementatie van specifieke projecten.

Het projectbureau bestond in 2018 in totaal uit 5 VTE:

- 2 VTE coördinatoren via de subsidie van de Vlaamse regering voor de verdere ontwikkeling van het projectbureau: ze werken rond de thema's Investeringen & Publiek-private samenwerking (1 VTE) en Participatie & Communicatie (1 VTE);
- 1 VTE projectcoördinator Life+ TOGETHER, via het ANB tewerkgesteld;
- 1 VTE coördinator in het kader van de erkenning van Bosland als Ruimtelijk Strategisch Project (tot maart 2018);
- 1 VTE coördinator voor de coördinatie van de Bosland casus in kader van het Interreg-project 2B Connect (tot juni 2018).

Het projectbureau zit op regelmatige basis samen op 1 locatie en heeft op regelmatige basis teamoverleg om de nodige informatie uit te wisselen en een laatste stand van zaken toe te lichten. In 2018 werden 8 teamoverleg momenten georganiseerd.

Werkgroepen

De laatste structuur in het centrale luik zijn de werkgroepen (Work Groups). Werkgroepen kunnen thematisch of projectmatig van aard zijn en hun samenstelling verzekert de juiste kennis en expertise rond de betreffende thema's of projecten. In 2018 waren verschillende werkgroepen actief, onder meer met betrekking tot gidsenwerking, communicatie en ondernemerschap.

Werkgroep Educatie en Gidsenwerking

In 2018 was de samenstelling van de werkgroep gidsen en gidsenwerking als volgt:

- Projectbureau Bosland: Jeroen Clerix - Coördinator participatie en communicatie
- Agentschap voor Natuur en Bos: Rasa Zukauskaite - Projectmedewerkster
- Natuurpunt Noord-Limburg: Jan Leroy - Voorzitter
- Natuurpunt Hechtel-Eksel: Krista Bovens - Medewerkster
- Natuurpunt Meeuwen-Gruitrode - Peer: Robert Vandingenen - Voorzitter
- Regionaal Landschap Lage Kempen: Hanne Mengels - Communicatie medewerkster

De werkgroep Educatie en gidsenwerking heeft in 2018 1x vergaderd.

De belangrijkste opdrachten bestonden uit:

- Terugblikken op het verloop van de wandelingen in 2018

- Planning opstellen voor de wandelingen in 2019
- Praktische afspraken maken over de wandelingen in 2019
- Praktische afspraken maken over de promotie en communicatie van de wandelingen in 2019

Werkgroep Communicatie

In 2018 was de samenstelling van de werkgroep communicatie als volgt:

- Projectbureau Bosland: Jeroen Clerix - Coördinator participatie en communicatie
- Agentschap voor Natuur en Bos: Rasa Zukauskaite - Projectmedewerkster
- Gemeente Hechtel-Eksel: Sofie Vrijsen - Communicatieambtenaar en Isabelle Schorpion - Deskundige Toerisme
- Gemeente Pelt: Patrick Olijslagers - Communicatieambtenaar en Mieke Kerkhofs - Deskundige Toerisme
- Stad Lommel: Greet Poets - Communicatieambtenaar
- Stad Peer: Koen Wellens - Communicatieambtenaar en Dominique Verlegh - Deskundige Toerisme
- Regionaal Landschap Lage Kempen: Hanne Mengels - Communicatie medewerkster
- Toerisme Limburg: Hilde Beckers - Consulente sectorwerking

De werkgroep Communicatie heeft in 2018 6x vergaderd.

De belangrijkste opdrachten bestonden uit:

- Uitwerken van de communicatiestrategie- en planning 2018;
- Uitwerking en opvolging van de acties uit communicatie- en marketingplan 2.0;
- Planning, uitwerking en opvolging van promotie van Bosland algemeen (o.a. via catalogus Toerisme Limburg) en specifieke activiteiten en producten of arrangementen in het bijzonder;
- Uitwerking en opvolging van persmomenten en publieksactiviteiten;
- Planning, voorbereiding en opvolging van communicatieacties via de gemeentelijke infobladen;
- Opvolging van de aanbesteding, opvolging en evaluatie van de publicatie van de Bosland voor Bengels nieuwsbrieven;
- Uitwerking van social media acties en opvolging van de website.

De voorstellen en afspraken van de werkgroep werden telkens teruggekoppeld met het beheercomité.

Werkgroep ondernemers

De samenstelling was als volgt:

- Projectbureau Bosland: Caroline Geys - Coördinator investeringen en publiek-private samenwerking
- Gemeente Hechtel-Eksel: Isabelle Schorpion - Deskundige Toerisme
- Gemeente Overpelt: Mieke Kerkhofs - Deskundige Toerisme
- Stad Peer: Dominique Verlegh - Deskundige Toerisme
- Toerisme Lommel: Johan Maesen - Directeur
- Agentschap voor Natuur en Bos: An Creemers of Rasa Zukauskaite

De belangrijkste opdrachten bestonden uit:

- Uitwerken en evaluatie van de Bosland Safari
- Cursus Gastheerschap: opmaak en evaluatie
- Bosland wandelknooppuntennetwerk
- Cijfers tellers, wandelingen, overnachtingen
- Beleving Bosland binnen Center Parcs De Vossemeren (oa. Bosland Cabana)
- Verkoop Boslandproducten
- Slow Cabin
- TV-reeks Gina & Chantal
- Disc golf aan de Treehouse
- Exploitatie Treehouse

- Uitleendienst Hangmatten
- Fiets- en wandelbeurs
- Merkbeleid
- Arrangementen

Op het beheercomité werden de verschillende projecten verder toegelicht.

1.1.3 Rechterluik

Het rechterluik, ook wel het Bosland parlement (Bosland Parliament) genoemd, bestaat uit de kamers van duurzame ontwikkeling: de ecologische, economische en sociale kamer. Zij vormen de maatschappelijke ruggengraat van het project en de permanente link met de lokale bevolking en belanghebbenden. In de economische kamer zijn bijvoorbeeld de houtindustrie en toeristische sector vertegenwoordigd.

De ecologische kamer omvat natuurliefhebbers betrokken bij o.a. het monitoren van soorten en acties omtrent natuurbehoud. Daarnaast is er ook contact met enkele lokale natuurverenigingen en hun vrijwilligers, wat kansen creëert voor kennisoverdracht en samenwerking aan diverse projecten. Via de sociale kamer wordt in dialoog getreden met lokale op recreatie gerichte instanties, jeugdverenigingen, scholen, omwonenden,…

Via deze drie kamers kan het partnerschap belanghebbenden informeren, sensibiliseren en de kans geven tot actieve betrokkenheid en eigen initiatief. De komende jaren wil Bosland dit participatiemodel verder consolideren en inschakelen als informatiekanaal en consultatiemiddel.

1.1.4 Linkerluik

Het linker luik binnen de organisatiestructuur omvat de adviesraad (Advisory Board) van Bosland. Hierin zetelen administraties en autoriteiten die betrokken zijn bij specifieke projecten/actiepunten en deskundigheid, kennis en competenties bezitten die van belang zijn voor een concrete uitwerking. Enkele voorbeelden van leden van de adviesraad zijn: Onroerend Erfgoed, Agentschap Wegen en Verkeer,… De leden worden up-to-date gehouden betreffende de laatste ontwikkelingen en overleg vindt vaak plaats in multidisciplinaire teams.

Eveneens in het linker luik zit de wetenschapsraad (Scientific Board). Deze raad bestaat uit alle wetenschappelijke partners die betrokken zijn bij Bosland en is beter gekend onder de noemer BosLAB (zie verder). Dit wetenschappelijke luik bewerkstelligt een optimale kennisuitwisseling en samenwerking tussen wetenschappelijke instituten en universiteiten enerzijds en beleids- en uitvoerende instanties anderzijds.

1.1.5 Overleg: Bosland Overleg Dag

Eind 2017 keurde het beheercomité Bosland de vernieuwde Bosland overlegstructuur goed. Binnen deze structuur worden de verschillende overlegmomenten op één dag georganiseerd, tijdens de Bosland Overleg Dag (BOD). In de praktijk werd deze manier van vergaderen echter niet als efficiënt ervaren en werd de koppeling van verschillende overlegmomenten op één dag in het voorjaar stopgezet.

1.1.6 Financiën

Projectbureau: werkingsmiddelen subsidie Agentschap voor Natuur en Bos

In 2018 had het projectbureau werkingsmiddelen ter beschikking via de subsidie van het Agentschap voor Natuur en Bos om de dagelijkse uitgaven te financieren. Onderstaand een overzicht van de belangrijkste uitgave groepen:

- GSM kosten: € 941,53
- Administratieve kosten: € 2 300,00
- Variabele kosten: € 15 608,87

In totaal werd door het projectbureau € 18 850,40 aan werkingsmiddelen besteed in 2018.

Gemeenschappelijke rekening

Via een overeenkomst met het Ondersteunend Centrum van het ANB (Natuurinvest), heeft Bosland sinds eind 2010 een rekening om gemeenschappelijke uitgaven op een efficiënte manier te laten verlopen. De Bosland partners (Lommel, Overpelt, Hechtel-Eksel, Peer en het ANB) hebben voor het werkjaar 2018 samen een dotatie van € 140.000 gestort op de gemeenschappelijke rekening. Stad Lommel, gemeente Hechtel-Eksel en gemeente Overpelt hebben elk een toelage van € 35.000 voorzien, dit op basis van de door het beheercomité goedgekeurde raming van overkoepelende/gezamenlijke kosten. De bijdrage van stad Peer is voor 2018 beperkt tot € 20.000 omwille van overgangsjaar. De toelage van stad Peer als nieuwe partners in de samenwerkingsovereenkomst is geregeld via het addendum bij de overeenkomst. De toelage van Agentschap Natuur en Bos bedroeg € 15.000.

In 2018 werd totaal € 108.114,04 uitgegeven op de gemeenschappelijke rekening. De gemeenschappelijke uitgaven hadden voornamelijk betrekking op het overkoepelende communicatiebeleid zoals toeristische promotie, nieuwsbrieven, persmomenten, website, fotografieopdracht, partnerwerking en de implementatie van de huisstijl in diverse communicatiedragers. De overzicht van de uitgaven is opgenomen in rekening (zie eerder).

De besteding van de middelen werd afgesproken op de coördinatiecel en gerapporteerd aan het beheercomité van Bosland.

Bosland Rekening 2018

	Hechtel-Eksel		Lommel		Overpelt		Peer		ANB		Gemeenschappelijke rekening		Subsidies		Projectburau	
	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald	Vastgelegd	Uitbetaald
Algemene projectorganisatie																
RSP - Loonkosten (jan-feb)	647,22	647,22	647,22	647,22	647,22	647,22							7 766,63	7 766,63		
RSP - werkingskosten (jan-feb) (educatie, promotie...)	249,74	249,74	249,74	249,74	249,74	249,74							2 996,89	2 996,89		
Interreg 2B Connect - Loonkosten (jan-mei)			35 487,81	35 487,81									35 487,81	35 487,81		
LSM Meysterbergen - Loonkosten (jun-dec)													38 293,09	38 293,09		
Communicatie- en merketingplan Bosland-Peer							21 968,00	21 968,00								
Gemeenschappelijke rekening Bosland - toelagen	35 000,00	35 000,00	35 000,00	35 000,00	35 000,00	35 000,00	20 000,00	20 000,00	15 000,00	15 000,00						
Opvang tekort loonmiddelen projectbureau											9 948,24	-				
Studie opdracht opmaak MP2.0											30 000,00	-				
Administratieve kost werking gem.rekening											1 089,00	1 089,00				
Bezoek aan Bosland - Partnerwerking											800,00	1 144,80				
Teamactiviteit											2 500,00	2 577,00				
Promotie algemeen					303,09	303,09					10 000,00	10 276,25				
Nieuwsbrief Bosland (3 nummers)											20 500,00	17 921,74				
Beeldkwaliteitsplan: lay-out en productie borden							60 748,00	60 748,00			1 000,00	-				
Fotografie (2x 0,5 dag)							125,00	125,00			1 000,00	181,50				
Websites Bosland											4 000,00	1 107,32				
Herdruk folders, flyers, schatzoektocht, ontdekkingskaart,...					922,91	922,91					6 000,00	11 946,53				
Promotie via Toerisme Limburg											26 813,60	42 301,60				
Cursus gastheerschap voor ondernemers											1 000,00	1 131,51				
Onderhoudscontract Land Art Bosland											5 808,00	5 808,00				
Educatieve projecten											1 300,00	2 846,00				
Bosland gidsenwerking											1 500,00	708,87				
Boslab: Scientific board											500,00	-				
Productontwikkeling: Expedities											1 000,00	-				
Uitbreiding hangmatten uitleendienst											1 000,00	-				
Wandeltellers: onderhoud/herstelling											1 000,00	-				
Kandidatuur wandeltocht Davidsfonds											500,00	-				
Schatzoektochten: onderhoud en herstellingen, aankoop mat.							4 789,00	4 789,00			500,00	3 892,82				
Spontaan beleid/Allerlei					998,25	998,25					2 000,00	430,21				
Subsidie projectbureau Bosland																
Werking															1 500,00	1 726,55
Administratie															2 400,00	2 400,00
Communicatie															500,00	461,00
Promo															15 000,00	14 686,18
PPS															1 500,00	1 427,95
Gidsen															500,00	586,28
Multimedia															1 025,00	1 006,05
Loonkosten															127 075,00	127 075,00
Bosland als leverancier van producten en diensten																
Groenjobs	39 286,60	39 286,60	41 523,79	41 523,79	14 168,00	13 890,98	13 934,00	13 934,00								
Wandelnetwerk	16 560,00	16 560,00	35 769,00	35 769,00	12 211,00	12 211,00	6 440,00	6 440,00								
Bosland als biodiversiteitshotspot																
Life + Together			299 607,45	299 607,45					303 337,01	303 337,01			149 803,72	149 803,72		
Interreg 2B Connect casus Bosland			8 327,98	8 327,98					10 401,62	10 401,62			8 327,98	8 327,98		
Nachtzwaluwonderzoek									8 473,45	8 473,45						
Bosland een open project																
Week van het Bos			3 000,00	3 000,00					2 136,50	2 136,50						
Erfgoeddag					950,00	949,62										
Film in het Bos							750,00	750,00								
Open monumentendag	1 100,84	1 100,84			1 291,84	1 291,84										
Tips voor Fietsers Boslandspecial	605,00	605,00	605,00	605,00	605,00	605,00	605,00	605,00								
Opening Wandelnetwerk					1 921,90	1 921,90										
IVR Resterheide gids	4 783,22	4 783,22					4 783,22	4 783,22								
Bosland als toeristisch recreatieve attractiepool																
Ruimtelijke uitvoeringsplannen			6 068,73	6 068,73					30 000,00							
Studie ontwikkeling visie hoofdpoorten			9 051,14	9 051,14												
Opmaak poort-specifieke investering																
Onderhoud speelbossen			8 388,00	8 388,00												
Onderhoud Bostheater	2 000,00	2 000,00														
Onderhoud Bosbewonersroute Pijnven - nieuwe beelden																
Aanpassingen naar Boslandhuisstijl							981,00	981,00								

1.2 Uitbouw projectorganisatie

1.2.1 RSP-dossier: Strategisch project Bosland 2.0

De Vlaamse overheid wil gemeenten, provincies en andere publieke actoren stimuleren om de ruimtelijke kwaliteit in Vlaanderen te verhogen. Daarom stelt zij subsidies ter beschikking voor concrete ruimtelijke strategische projecten. Een 2e aanvraagdossier van Bosland (RSP Bosland 2.0) werd goedgekeurd eind 2013 voor een totale subsidie van € 173.331,6 (projectcoördinatie en werkingsmiddelen) voor een projectduur van 3 jaar. Net zoals bij het 1ste strategische project Bosland is stad Lommel subsidiehouder namens de 4 Boslandgemeenten. Voor het 2e strategisch project werd opnieuw een projectcoördinator aangesteld (1/11/2014 - 25/10/2016: Koen Driesen, 01/03/2017 - 28/02/2018: Jolien Janssen). In het 2e RSP wordt enerzijds ingezet op de verdere uitwerking en implementatie van het Ontsnipperingsplan Bosland en anderzijds op de opvolging en ondersteuning van de ruimtelijke dossiers en planprocessen, o.a. ter realisatie van de hoofdpoorten tot Bosland.

In 2018 (januari en februari) werd door de strategisch coördinator actief verder gewerkt aan de ruimtelijke uitvoeringsplannen (RUP) 'RUP Soeverein-Sahara' en 'Toeristisch RUP Hechtel-Eksel' waarbinnen de ontwikkeling van de hoofdpoorten tot Bosland in respectievelijk Lommel (Sahara) en Hechtel-Eksel (Pijnven) mogelijk moet zijn. Meer specifiek werd in 2018 in het RUP Soeverein-Sahara de gewenste VEN-opheffing verkregen, werd het voorontwerp RUP afgeklopt en werd een opdracht uitbesteed voor de concrete toeristische invulling van deze hoofdpoort. Binnen het 'Toeristisch RUP Hechtel-Eksel' werd in 2018 gedebatteerd over o.a. de 2 gewenste corridors. Verder werden ook de grafische voorstellen en de inrichtingsvoorschriften voor alle verschillende sites van het toeristisch RUP opnieuw grondig besproken in functie van reeds opgemaakte inrichtingsvisies/masterplannen en in functie van het faciliteren van gewenste initiatieven in de nabije en verre toekomst.

In Lommel werd ook verder gewerkt aan een masterplan voor Heuvelse Heide en omgeving waarin zowel de toerist/recreant als de natuur bij wint.

In het kader van de implementatie van het ontsnipperingsplan (zie ook verder) werkte de coördinator in 2018 (januari en februari) o.a. rond het downsizen van wegen (N715 Napoleonweg), ecoduct over N71 in Lommel, mogelijkheden voor grens regionale ontsnippering, wilddetectiesysteem langs N73 in Hechtel-Eksel… Hiervoor werden samenwerkingsverbanden en gemeenschappelijke visies opgesteld met onder meer Agentschap Wegen en Verkeer, Mobiliteit en Openbare Werken, Departement Omgeving, provincie Limburg, provincie Antwerpen, provincie Noord-Brabant (NL.), Provinciaal Natuurcentrum…

Het 2de RSP-project eindigde op 28/02/2018. Een inhoudelijk en financieel eindrapport werden opgemaakt en gunstig beoordeeld door Departement Omgeving. Het merendeel van de activiteiten (RUP-processen/masterplannen en implementaties ontsnippering) lopen echter nog steeds, zij het moeizamer door het ontbreken van een strategisch coördinator bij Bosland.

1.2.2 Toetreding stad Peer tot Bosland

In 2018 werd verder gewerkt aan de toetreding van stad Peer tot Bosland. Gedurende het hele jaar werden hieromtrent acties uitgevoerd. De belangrijkste staan hieronder opgesomd.

Figuur 2 - Lancering schatzoektocht Bostrol Bobl in Peer - Foto: Bart Tilmans

- Maart: Communicatie actie - bekendmaking "Peer wordt Boslandgemeente" via de gemeentelijke infobladen in Bosland
- April: Opleiding baliemedewerkers en medewerkers van Center Parcs Erperheide over Bosland
- Mei: Ontwikkeling en lancering flyer "Bosland-Peer"
- Juli: Ontwikkeling en lancering Bosland schatzoektocht Bostrol Bobl in Resterheide
- Augustus: Lancering communicatie/marketingplan Bosland-Peer + start communicatie
- Oktober: Opleidingstraject "Ondernemers uit Peer" tot Bosland Gastheren
- November: Afronden cartografieopdracht Bosland-Peer
- December: Plaatsing of verplaatsing van de grensborden "Welkom in Bosland" op basis van de nieuwe perimeter
- December: Voorbereidingen voor hernieuwen van de Bosland Ontdekkingskaart en Informatiegids - versie 2019

1.2.3 Goedkeuring Actieplan Bosland 2018

Het Bosland Masterplan vormt voor de Boslandpartners het kader voor een verdere planmatige projectontwikkeling. Om de implementatie van het Masterplan te verzekeren, wordt jaarlijks de opmaak van een concreet actieplan voorzien. Op het beheercomité van 13 februari 2018 werd het actieplan voor 2018 goedgekeurd.

1.2.4 LSM-dossier Bosland

Limburg Sterk Merk (LSM) staat in voor de projectfinanciering van initiatieven die een bijdrage leveren aan de evenwichtige ontwikkeling van de provincie Limburg inzake tewerkstelling, mobiliteit, innovatie, wonen, zorg en gezondheidsvoorzieningen, wetenschappelijk onderzoek, onderwijs, milieu, toerisme en culturele aangelegenheden. De gemeentelijke partners van het partnership Bosland ontvingen in 2010 reeds een formele bevestiging vanwege LSM omtrent de reservering van een budget van € 2.000.000 om het project Bosland te realiseren. De stad Lommel, de gemeente Hechtel-Eksel en de gemeente Overpelt kregen bijgevolg een gelijk verdeeld bedrag van elk € 666.666,66. Oorspronkelijk werd de projectperiode vastgelegd van 1 januari 2012 tot en met 31 december 2013. In de loop van 2013 werd een verlenging van de projectperiode verkregen tot en met 31 december 2016. Aangezien de gemeente Hechtel-Eksel nog niet het gehele budget had geïnvesteerd, werd voor deze gemeente een nieuwe verlenging verkregen tot en met 31 december 2018. Ook de gemeente Pelt had ondertussen een verlenging tot en met 31 december 2018 aangevraagd om het restbudget te spenderen.

Figuur 3 - Uitkijktoren in de Lommelse Sahara

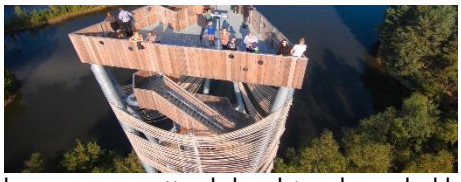

De outputindicatoren met betrekking tot de realisatie van het LSM-dossier kunnen samenvattend als volgt onderverdeeld worden:

1. Investeren in goede software voor een kwalitatief onthaal voor de bezoekers van Bosland
2. Investeren in goede hardware voor een kwalitatief onthaal van de bezoekers
3. Investeren in goede communicatieproducten voor recreanten en toeristen
4. Investeringen gerelateerd aan de ontwikkeling van de hoofdpoorten binnen Bosland.

Daarboven werden deze outputindicatoren ter verduidelijking gekaderd binnen het Masterplan Bosland.

De gemeente Hechtel-Eksel heeft in 2018 € 193.316,66 gespendeerd aan een gemeente specifieke investering, nl. het project 'Fietsen door de Bomen'. De gemeente Pelt heeft in 2018 een restbudget van € 2.885,67 gespendeerd aan de verdere implementatie van het beeldkwaliteitsplan Bosland op hun terreinen.

Het recht op subsidiëring wordt jaarlijks bepaald door het directiecomité van LSM op basis van een aanvraag met een bijgevoegd financieel en inhoudelijk werkingsverslag, een rapport met betrekking tot de voortgang van het project en de clusterwerking met derden, een planning en programmabeschrijving en een toelichting in verband met het behalen van de doelstellingen zoals bepaald in het aanvraagdossier.

De voortgangsrapportages voor 2018 zijn in februari 2019 aan het LSM secretariaat bezorgd. Deze worden in 2019 op het directiecomité van LSM geagendeerd ter goedkeuring. De rapportages van 2018 zijn ook de eindrapportages voor Hechtel-Eksel en Pelt. Met het indienen van deze rapportages werd het volledige budget van € 2.000.000 in Bosland geïnvesteerd.

1.2.5 Projectbureau Bosland

In 2014 werd door de Vlaamse regering een jaarlijkse subsidie van € 149.500 toegekend ter uitbreiding en ondersteuning van het projectbureau Bosland, voor de periode van 1/04/2014 tot en met 31/03/2020. De subsidie werd opgesplitst in twee planperiodes. De eerste planperiode van 1/04/2014 tot en met 31/03/2017 en een tweede planperiode van 1/04/2017 tot en met 31/03/2020. Het betreft een facultatieve subsidie onder de vorm van een overeenkomst met de Boslandgemeenten. De gemeente Hechtel-Eksel treedt op als begunstigde in het dossier.

In het kader van besparingen werden in Vlaanderen alle subsidies betreffende strategische projecten verminderd met 10 %, wat maakt dat de subsidie voor Bosland werd verminderd tot € 134.550 per subsidiejaar. Deze besparing werd vanaf 2017 opgeheven, waardoor het projectbureau vanaf dan opnieuw een subsidie van € 149.550 ontving.

Vanuit de Vlaamse regering werd eerder goedkeuring gegeven voor de aanwerving van 2 projectmedewerkers op A-niveau:

- 1 Projectcoördinator participatie en communicatie
- 1 Projectcoördinator investeringen en publiek-private samenwerking

In 2018 werd er gerapporteerd voor het werkingsjaar 01/04/2017 - 31/03/2018. Zowel de werkingskosten, de loonkosten ingebracht via de subsidie, en de planning voor de nieuwe planperiode werd goedgekeurd.

De subsidie betreffende het tweede subsidiejaar van de tweede planperiode (1/04/2018 - 31/03/2019) werd eind 2018 goedgekeurd. De rapportage is voorzien juni 2019.

1.2.6 Project Meysterbergen in Lommel

De projectfinanciering van Limburg Sterk Merk (LSM) is voor initiatieven die een bijdrage leveren aan de evenwichtige ontwikkeling van de provincie Limburg inzake tewerkstelling, mobiliteit, innovatie, milieu, toerisme… Eind 2017 diende Lommel een projectaanvraag in voor het gebied Meysterbergen, een groene long rond de stationsomgeving in Lommel nabij het centrum. Het gebied kent een bijzondere ligging en een uniek landschap, maar bekendheid en ontsluiting op bovenlokaal niveau ontbreken momenteel. De belangrijkste doelstellingen die voor Meysterbergen naar voor werden geschoven, waren:

1. bovenlokale toeristisch-recreatieve ontsluiting van Bosland;
2. stimuleren en faciliteren dan duurzame en veilige (combi)mobiliteit;
3. bosontwikkeling van natuurgericht zorg- en revalidatietoerisme.

De projectaanvraag werd door LSM deels goedgekeurd (nl. fase 1: projectcoördinatie voor 18 maanden) voor een subsidie van € 98.000 en het project kreeg de naam 'Masterplan uitbouw Bosland - Park Meysterbergen'. In de 1ste fase van het project, die loopt van 01/03/2018 - 30/11/2019, staat de projectcoördinator (Jolien Janssen) in voor de opmaak van een globale visie voor het gebied Meysterbergen, rekening houdend met de 3 hoofddoelstellingen, en het voorbereiden van relevante realisaties met een bovenlokaal karakter.

Voor de opmaak van een globale visie bouwde de coördinator in 2018 een netwerk op van relevante stakeholders, gevestigd rond of in het gebied Meysterbergen of met interesse in de site. Alle gewenste programma's werden vervolgens met expertise van ruimtelijke ordening, mobiliteit, landschap, ruimtelijke kwaliteit… omgezet naar een soort masterplan voor de omgeving. Een ontwerpversie van de 'Structuurschets Meysterbergen' werd eind 2018 opgeleverd en voorgesteld aan alle betrokken stakeholders. Gewenste ontwikkelingen in kader van de 3 hoofddoelstellingen komen allen aan bod.

Voor concrete realisaties kan een bijkomende subsidieaanvraag gebeuren op het einde van fase 1 van het project (begin 2019). Hiertoe moeten op de globale visie en hoofddoelstellingen gefundeerde en bij voorkeur bovenlokale verwezenlijkingen worden voorgesteld. De projectcoördinator onderzocht in de loop van 2018 reeds een aantal mogelijke acties: oprichting van een fietspunt aan Lommel-station, mogelijkheden voor zachte verbindingen doorheen het gebied en aansluiting op bestaande recreatieve netwerken, constructie van een bijzondere wandel/fietsbrug of -tunnel over/onder het spoor, belevingsvolle elementen voor wandelaars en fietsers, gedeeltelijke omvorming van het bos naar open duinen- en heidelandschap,… Specifiek werden ook de mogelijkheden voor zorg- en/of revalidatietoerisme in het gebied onderzocht.

1.2.7 Masterplan 2.0

Het huidige Masterplan Bosland werd opgemaakt voor de periode 2012-2020. Met het aflopen van deze periode wordt er nagedacht over het vervolgtraject, en hoe dit er dan moet uitzien.

Een integraal project zoals Bosland, dat voor en door een samenleving wordt uitgebouwd en telkens weer nieuwe generaties uitnodigt tot actieve deelname, is voortdurend in evolutie. De laatste jaren hebben binnen Bosland een aantal veranderingen plaatsgevonden en zijn er nieuwe of bijkomende inzichten/ideeën/doelstellingen ontstaan. We denken dan aan de groeiende naamsbekendheid van Bosland in Vlaanderen, de toenemende interesse in duurzame recreatie en toerisme, de nieuwe inzichten rond (bijzondere) fauna en flora, de ervaringen met het huidige samenwerkingsmodel, het behalen van Europese erkenning en projectsubsidies, de fysieke uitbreiding van Bosland met de stad Peer, de ontdekking en/of vestiging van iconische diersoorten, enz.

Om als partnerschap maximaal in te spelen op deze ontwikkelingen en de samenwerking te verbreden en te verdiepen, is er nood aan een nieuwe en ambitieuze toekomstvisie. De partners willen hiervoor een nieuw Masterplan ontwikkelen met een grote betrokkenheid van de lokale bevolking en stakeholders. Dit Masterplan 2.0 moet de ambities en ontwikkelingsdoelen uitstippelen voor de middellange termijn van 2020 - 2032, overeenstemmend met de twee volgende legislatuurperioden van de betrokken steden en gemeenten.

Het nieuwe Masterplan moet opnieuw de Boslandregio op een integrale en inclusieve manier benaderen waarbij de focus op kinderen blijft primeren. Als uitgangspunt voor dit opmaakproces worden de missie en strategische hoofddoelen genomen, die ook de basis vormden voor het eerste Masterplan. De geformuleerde ambities dienen daarbij ruimte te laten voor verdere ontwikkeling en het inspelen op belangrijke komende maatschappelijke evoluties.

Het proces van opmaak van een nieuwe (strategische) toekomstvisie voor Bosland dient door en door verweven te zijn met een participatief traject. Bosland is er voor de lokale samenleving en heeft daarnaast bovenlokale belangen. Alle relevante stakeholders dienen gehoord te worden en informatie moet gewogen en vertaald worden in de nieuwe visie zodat de implementatie van het Masterplan 2.0 Bosland als breed maatschappelijk project verder versterkt.

Via de gemeenschappelijke rekening van Bosland en via budgetten van Natuur en Bos van de Vlaamse Overheid werden de nodige budgetten vrijgemaakt voor de opmaak van een Masterplan 2.0. In de loop van 2018 werd een bestek opgemaakt door de partners en goedgekeurd in het Beheercomité.

Op 14 december werd via een onderhandelingsprocedure zonder voorafgaande bekendmaking een offertevraag voor de opmaak van het Masterplan 2.0 - Grensverleggende natuur 2020 - 2032 verstuurd. De verdere afhandeling van de administratieve procedure en de opmaak van het effectieve Masterplan zijn voorzien voor 2019.

2 Bosland als cultuurhistorisch streekerfgoed

2.1 Bosland identificeert haar erfgoed

2.1.1 Erfgoedcel Bosland

Op vraag van de erfgoedverenigingen actief binnen Bosland werd eind 2015 een Bosland Erfgoedcel opgericht. Via deze overlegmomenten tussen de erfgoedverenigingen kunnen afspraken gemaakt worden over gezamenlijke aanpak rond erfgoedactiviteiten, mogelijke dossiers, knelpunten en opportuniteiten.

In 2018 leverde het projectbureau ondersteuning aan verschillende erfgoed gerelateerde evenementen in de Boslandgemeenten. Ook werd er door de Boslandpartners overlegd in het kader van een toekomstig subsidieaanvraagdossier (zie verder).

2.2 Bosland vrijwaart haar erfgoed

2.2.1 Landschapsbeheersplan Hobos

Figuur 4 - Zicht op et Hobos in Overpelt

Natuur en Bos van de Vlaamse Overheid (voorheen ANB) en de gemeente Overpelt hebben eerder beslist om een landschapsbeheerplan op te maken voor het Hobos. In overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed werd een 'besluit van overleg' over de opmaak van een landschapsbeheersplan voor het beschermd landschap 'Het Hobos te Overpelt' opgemaakt. In dit besluit wordt aangegeven welke elementen in het opmaken van het landschapsbeheersplan aan bod zullen komen.

Op 20 november 2014 kregen we de toekenning van een subsidie vanuit de Vlaamse overheid van € 32.355 (80 %) voor de opmaak van dit landschapsbeheersplan.

De firma M-Impact uit Pelt werd aangesteld om de opmaak van dit plan te begeleiden voor een bedrag van € 40.444,25 incl. btw. In 2017 werd er verder gewerkt aan het landschapsbeheerplan: op 9 juli werd overlegd tussen Erfgoed, de gemeente Pelt en Natuur en Bos van de Vlaamse Overheid. Tot slot is er op 10 oktober een stuurgroep georganiseerd rond het landschapsbeheerplan Hobos. In 2018 heeft dit enige tijd stil gelegen.

2.3 Bosland ontsluit haar erfgoed en vergroot de beleving ervan

2.3.1 Intentie tot indienen van een gezamenlijk erfgoeddossier Boslandgemeenten

Erfgoedconvenant

Vanuit de Boslandgemeenten werd initiatief genomen om werkingssubsidies aan te vragen voor een dienstverlenende rol op regionaal niveau mbt cultureel erfgoed (d.i. roerend en immaterieel erfgoed). Er werd gewerkt aan een meerjarenbeleidsplan (met een meerjarenbudget) dat wordt ingediend bij het Agentschap Kunsten en Erfgoed. Afgebakende en aantoonbare erfgoednoden moeten worden beschreven en op die nodigen moet worden ingezet vanuit een netwerk van actoren. Samenwerking met collectie beherende organisaties (musea, documentatiecentra, archieven,…) is belangrijk. Als het beleidsplan met budget wordt goedgekeurd, wordt met de Vlaamse Gemeenschap een 'erfgoedconvenant' afgesloten en

wordt een werkingssubsidie uitgekeerd. Een erfgoedcel wordt belast met de uitvoering van deze erfgoedconvenant. De deadline voor het indienen van het beleidsplan met budget is 15 april 2020. Beoordeling volgt uiterlijk in oktober 2020.

IOED

Vanuit de boslandgemeenten werd initiatief genomen om een erkenning aan te vragen als intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst (IOED). Deze erkenning kan jaarlijks vóór 15 januari worden aangevraagd (een integraal en geïntegreerd onroerend erfgoedbeleidsplan met accenten op lokaal draagvlak, expertise, vrijwilligers, consultatienetwerk), Echter, om subsidies te krijgen (minimum € 85.000 jaarlijks) moet een samenwerkingsovereenkomst met het Vlaamse Gewest worden afgesloten en dit kan pas na 15 januari 2020. Concreet betekent dit dat hier de deadline voor het indienen van de aanvraag 15 januari 2020 is.

Een IOED voert geen enkele wettelijke taak uit en de activiteiten beperken zich meestal tot publieksgericht acties en activiteiten (vb. Open Monumentendag). Indien echter deelnemende gemeentebesturen het statuut van "onroerenderfgoedgemeente" aanvragen en krijgen, kan de IOED wettelijke taken (vb. bekrachtiging van archeologienota's) van de "onroerenderfgoedgemeenten" overnemen en uitvoeren. Ideaal zou dus zijn om met zoveel mogelijk gemeenten het statuut van onroerenderfgoedgemeente aan te vragen en tegelijkertijd de aanvraag voor een IOED in te dienen. Op die manier kan een zinvolle werking worden opgezet.

Bovendien kan een goede IOED ook starten met een onroerenderfgoeddepot, waarvoor ook een jaarlijkse subsidie van minstens € 85.000 wordt toegekend. Deze aanvraag (gebouw met een depotclan, calamiteitenplan, kwaliteitshandboek, publieks-en onderzoeksbeleid, meerjarenbegroting) kan jaarlijks vóór 15 maart worden aangevraagd. Met de verkregen subsidies moet personeel worden aangeworven en het eigen werkingsbudget moet dus vooral komen van een eigen inbreng van de gemeenten. Ook hier zal zowel aan stad Peer als aan gemeente Neerpelt (vanaf 2019: Pelt) worden gevraagd of er interesse is om mee in te stappen.

3 Bosland als leverancier van producten en diensten

3.1 Duurzaam produceren van hout, biomassa en andere producten

3.1.1 FSC-groepscertificering en houtverkoop

Bosland is een van de grondleggers van de FSC-groep in Vlaanderen. Het beheer wordt trouw volgens de FSC-principes op vlak van duurzame opbrengsten, milieu impact, gebruiksrechten en relaties met lokale gemeenschappen gevoerd. 2018 was een druk jaar op vlak van audits. Zowel Hechtel-Eksel als Lommel werden dit jaar onderworpen aan een interne audit. Voor het beheer van Pijnven is de externe auditeur naar Bosland afgezakt. Naast nog vier andere Limburgse gemeenten werd in 2018 ook Pelt (toen nog Overpelt & Neerpelt) lid van de FSC-groep.

Figuur 5 - Deelnemers van de Sahara Expeditie poseren bij gestapeld FSC-hout

Na een Intakegesprek, een consultatie van stakeholders en een bezoek van de auditeur zijn op 4 oktober de bossen van Pelt toegetreden tot het FSC-groepscertificaat. In de loop van 2018 werd in Bosland naar goede gewoonte ook FSC-hout op de markt gebracht. De storm van 18 januari bracht al een eerste hoeveelheid hout op de markt. Lommel en Hechtel-Eksel hebben hun loten industriehout op de gezamenlijke najaar verkoop van de beheerregio aangeboden, aangevuld met 4 loten uit de Domeinbossen van Overpelt.

Verspreid over het jaar werd in 2018 meer dan 30.000 m³ FSC-hout afkomstig uit de Boslandbossen verkocht, goed voor een bedrag van € 1.136.516. Hierna volgt het overzicht:

Locatie	**Aantal**	**Volume (m³)**	**Bedrag (€)**
Domeinbos	30.599	14.120,847	578.518,13
Hechtel-Eksel	12.915	4.938,907	200.782,18
Lommel	34.515	11.603,466	357.215,59
Totaal	**78.029**	**30.663,22**	**1.136.516**

3.2 Benutten tewerkstellingskansen in natuur en bos

3.2.1 Groenjobs Bosland

Sinds 1 januari 2015 zijn er in Bosland 8,5 arbeiders extra aan de slag via het systeem van de 'Groenjobs'. Het project 'Groenjobs' verleent subsidies voor het inzetten van milieu- en natuurwerkers voor onrendabele werken in natuur, bos, groen en landschappen. De werkzaamheden worden uitgevoerd door doelgroep arbeiders.

In het kader van dit project worden arbeiders uit de sociale economie, in dienst bij het sociaal economiebedrijf De Winning, ter beschikking gesteld van Hechtel-Eksel, Lommel, (Over)Pelt en Peer om beheerwerken uit te voeren voor een totaal van 10.200 manuur/jaar (wat neerkomt op het inzetten van 8,5 arbeiders per jaar). Het project liep tot eind 2017 en werd via een nieuwe goedkeuring verder gezet van 2018 tot 2020. In deze nieuwe aanvraag werden ook uren voor de stad Peer en

uren voor het wandelnetwerk Bosland meegenomen. Voor Hechtel-Eksel en Lommel gaat het jaarlijks over telkens 3.600 manuren, en voor (Over)Pelt en Peer over 1.200 manuren. Voor het wandelnetwerk worden jaarlijks nog eens 600 extra manuren ingezet in Bosland. De toeleiding van de opdrachten gebeurt door de diensten van de gemeente, de diensten van het OCMW, het team van het RLLK en de diensten van het ANB en moeten kaderen in het goedgekeurde werkplan. Voor de opvolging van de planning en evaluatie van de uitgevoerde werken werd er een werkgroep opgericht bestaande uit vertegenwoordigers vanuit de gemeenten aangevuld met een vertegenwoordiger van RLLK, van het ANB en van het sociaal economiebedrijf De Winning.

In samenwerking met het RLLK, de Boslandgemeenten en het ANB zorgen de groenarbeiders voor een gepast beheer van natuur en bos in Bosland zoals o.a. maaibeheer, heidebeheer, terreinverbetering- en inrichting, bosbeheer, beheer van kleine landschapselementen, landschapszorg en overige taken zoals exotenbestrijding of oogst van autochtone oogstlocaties. Ook staan ze in voor de eerstelijns veiligheidscontrole van verschillende speeltoestellen en voorzien ze het Boslandmeubilair elke lente van een grondige schoonmaakbeurt.

Het RLLK zorgt, met input van het sociaal economiebedrijf en via een afgesproken format, voor de rapportering over het voorbije werkjaar die jaarlijks tegen 1 april van het volgende jaar moet worden ingediend.

3.3 Duurzaam leveren van regulerende diensten

3.3.1 BosLAB

Conform de aanbeveling van Connect in het kader van de opmaak van het communicatie- en marketingplan 2.0 werd beslist om alles wat binnen Bosland leeft rond natuur en wetenschap onder een aparte vlag te communiceren, namelijk BosLAB. Op 18/10/2015 werd BosLAB gelanceerd.

Bosland heeft een lange traditie van samenwerking met universiteiten en andere onderzoeksinstellingen. Hierdoor ontstaat een boeiende wisselwerking tussen beheerpraktijk en onderzoek. Op deze manier is Bosland geëvolueerd tot het ideale openluchtlaboratorium. De samenwerking zorgt er tevens voor dat onderzoekers van hoog niveau het continu proces van optimalisatie van visies en terreinbeheer mee ondersteunen en voeden.

Onderzoek

Alle reeds afgeronde en lopende onderzoeken binnen Bosland worden ondergebracht in een onderzoeksthema. Vandaag de dag bestaan binnen BosLAB volgende thema's:

- Onderzoek nachtzwaluw
- Onderzoek bomen en zware metalen
- Onderzoek bomen en bodemverzuring
- Onderzoek biomassaoogst
- Onderzoek boomsoortendiversiteit
- Onderzoek bosecosysteemdiensten
- Onderzoek zwarte bij
- Onderzoek transitie bosbeheer
- Onderzoek versus beheer
- Onderzoek historische ecologie in Bosland
- Onderzoek toerisme
- Onderzoek wolf

Samenwerking is er onder meer met Universiteit Gent, Katholieke Universiteit Leuven en Universiteit Hasselt. De kosten voor valorisatie van wetenschappelijk onderzoek binnen Bosland worden gedragen door ANB. Informatie van de onderzoeken en publicaties zijn terug te vinden op de website www.boslab.be.

In 2018 was Bosland vertegenwoordigd op de doctoraatsverdediging van Thomas Van de Peer die gedurende 4 jaar onderzoek had verricht op het FORBIO-experiment in Pijnven, Hechtel-Eksel (Onderzoek boomsoortendiversiteit).

Mee met de wetenschap

Figuur 6 - Onderzoeker Dylan Elen leert genodigden alles over de inheemse Zwarte bij (Pijnven)

Voor de verdere uitbouw van BosLAB zal het van groot belang zijn om blijvend input en feedback vanuit de wetenschappelijke wereld te krijgen. Enkel zo kunnen we zicht krijgen op welke onderzoeksvragen er leven en welke randvoorwaarden BosLAB moet creëren om onderzoek van hoogstaande kwaliteit aan te trekken. Daarom werd in 2016 een scientific board opgericht met leden (onderzoekers, proffen, lectors…) van verschillende universitaire/wetenschappelijke instellingen (universiteiten, hogescholen, INBO, VITO…).

In 2018 werden alle leden van de scientific board uitgenodigd op een infodag van de inheemse honingbij Zwarte bij die doorging in Pijnven onder leiding van onderzoeker Dylan Elen. Het Pijnven is al gedurende verschillende opeenvolgende jaren een succesvolle testlocatie voor de conservatie van deze inheemse bosbij.

3.4 The Treehouse

Figuur 7 - The Treehouse

The Treehouse is een unieke en inspirerende vergaderlocatie in een groene omgeving die in 2013 werd gerealiseerd door 4 partners: Sappi, Proximity BBDO, de gemeente Hechtel-Eksel en het ANB. Voor de vier partners zijn milieukwaliteit en sociale verantwoordelijkheid ten behoeve van de mens, de aarde en het algemeen nut absolute kernwaarden, wat tot uiting komt in het concept van The Treehouse.

Gezien de technische problemen in 2018 grotendeels van de baan waren, kon actief gezocht worden naar een externe partner voor de exploitatie van The Treehouse. Hieronder hoort reservatie, ontvangst, catering, onderhoud en facturatie. Uiteindelijk is er een partner gevonden die de volledige exploitatie op zich kon nemen. Reservaties dienden niet meer via de gemeente Hechtel-Eksel te gebeuren, onderhoud niet meer via Camping de Lage Kempen,… Sinds Oktober 2018 gebeurt dit alles via de Biehal. Communicatie en promotie blijft wel via de Bosland partners lopen. Opvolgingsoverleg zal uitwijzen of de proefperiode van 9 maand, welke gestart is op 1 Oktober 2018, verder gezet zal worden. Een financieel overzicht van inkomsten en uitgaven m.b.t. The Treehouse 2013 - 2018 wordt in onderstaande tabel weergegeven.

Financieel overzicht	2 013	2014	2015	2016	2017	2018
Inkomsten						
Verhuringen	**€ 8.926**	**€ 6.446**	**€ 496**	**€ 7.273**	**€ 6.280**	**€ 8690**
aantal verhuringen	30	24	3	26	25	34
Uitgaven						
Camping (beheer + catering)	€ 3.355	€ 2.580	€ 1.100	€ 995	€ 3.503	€ 2.404
Update website	€ 3.622		€ 1.920	€ 1.862	€ 156	X
Aankopen (meubilair, materiaal…)	€ 689,35	€ 594				
Herstellingen		€ 16	€ 1.269		€ 6.097	€ 6.004
Onderhoud	€ 605	€ 204				
Telefonie	€ 346	€ 582	€ 610	€ 509	€ 637	€ 726
Elektriciteit	€ 496	€ 437	€ 391	€ 548	€ 705	€ 459
consulenten				€ 578	€ 7.377	€ 2.209
Varia		€ 32	€ 53			
Totaal	**€ 9.113**	**€ 4.546**	**€ 5.342**	**€ 4.492**	**€ 18.475**	**€ 11.188**
Verschil	**€ 187**	**€ 1.900**	**€ -4.846**	**€ 2.781**	**€ -12.195**	**- € 2.498**
Gecumuleerd	€ -187	€ 1.714	€ -3.133	€ -352	€ -12.547	- € 16.144

4 Bosland als biodiversiteitshotspot

4.1 Versterken van de natuurstructuur in Bosland

4.1.1 Life+ TOGETHER

ANB, stad Lommel, Inverde en Sibelco werken samen aan de realisatie van het Life+ project 'TOGETHER'. 'TOGETHER' staat enerzijds als acroniem voor TO GET HEath Restored: ze zetten in op het herstel van habitats met de nadruk op heide. Daarnaast staat de naam ook voor samenwerking: samenwerking tussen organisaties, tussen overheden en tussen mensen. Allemaal met het gezamenlijk doel de natuur te herstellen, te beschermen en in de kijker te plaatsen.

Heidehabitats en hun typische soorten zijn de laatste decennia niet alleen in Vlaanderen maar ook in de rest van Europa sterk achteruitgaan. In het noorden van Lommel bevinden zich in de gebieden Lommelse Sahara/Riebos/Blekerheide nog enkele mooie heiderelicten. Deze zijn dan ook opgenomen in het netwerk van Europees beschermde zones 'Natura 2000'. Via het 'Natura 2000' netwerk probeert Europa de toekomst van zijn meest kwetsbare dier- en plantensoorten en hun habitats te verzekeren.

Life+ TOGETHER is gestart op 01/10/2013 en loopt af op 31/12/2018. In totaal bedraagt het budget € 1.447.117, waarvan Europa (Life) 50% financiert (€ 723.558). De rest wordt gefinancierd door de 4 projectpartners, namelijk ANB (€ 186.255), Stad Lommel (€ 382.169), Inverde (€ 148.035) en Sibelco (€ 7.100). Een projectcoördinator van het projectbureau Bosland zorgt voor de algemene coördinatie en het dagelijkse beheer van het gehele project.

Werkzaamheden en monitoringsacties

In 2018 zijn er heel wat acties opgestart en/of afgerond, waarvan hier een kort overzicht:

- Afgraving en herprofilering van de voormalige akker ter verschraling van het terrein
- Opstart schapenbegrazing op gechopperde terreinen
- Monitoring dagvlinders, broedvogels en vegetatie (publicatie: Analyse monitoringsresultaten Life+ TOGETHER door studiebureau ECOTOOP)
- Vegetatiemonitoring Riebos-Blekerheide en de Lommelse Sahara (publicatie: Eindrapport vegetatieopname Riebos/Blekerheide en Lommelse Sahara door Centrum Duurzaam Groen)
- Afronden socio-economische studie (i.s.m. Life+ Most-Keiheuvel) door Universiteit Hasselt
- Studiedag Gladde slang (i.s.m. RAVON)
- Opmaak Layman's Report

Communicatie en slotevent

In 2018 werden ook heel wat communicatie-initiatieven genomen:

- uitsturen van verschillende nieuwsbrieven
- organiseren van verschillende terreinwandelingen voor het bredere publiek
- lancering kwartetspel en knuffeldieren voor kinderen
- uitgifte van wandel- en fietskaart

Op 9 september 2018 werd het slotmoment van Life+ TOGETHER georganiseerd. Diverse activiteiten op en rond Riebos/Blekerheide en de Lommelse Sahara waren mogelijk (ezel rijden, huifkartocht, wandelzoektocht voor kinderen, verhalen luisteren, schminken…). Naast de officiële genodigden en de pers kwam een ruimer breder publiek kennis maken met de uitgevoerde terreinwerken, de aanwezige fauna en flora, recreatieve routes...

Eindrapportage

In de laatste fase van het Life+-project werd een inhoudelijk en financieel eindrapport opgemaakt dat voor goedkeuring werd overgemaakt aan de bevoegde commissie op Europees niveau.

Een belangrijke actie in het laatste jaar van het project was eveneens te zorgen voor een degelijke 'after life' visie en actieprogramma. Deze zal door de verschillende projectpartners verder worden opgevolgd.

4.1.2 Interreg-project 2B Connect

Figuur 8 - Groeninrichtingen in het Kristalpark in Lommel

Bosland neemt deel als casus aan het Interreg V-project 2B Connect. Het project geeft een rechtstreekse invulling aan de Biodiversiteitsstrategie 2020 van de Europese Commissie: inzetten op de ontwikkeling van groene infrastructuur. Het project ontvangt € 3.000.000 verspreid over 19 partners. Van januari 2016 tot december 2019 zullen de verschillende partners over de hele grensregio Vlaanderen-Nederland projecten uitwerken rond biodiversiteit op bedrijventerreinen.

De Boslandgemeenten nemen samen met Nolimpark, SCR-Sibelco NV, VBM NV, Profel NV, Brabantia NV en het Agentschap voor Natuur en Bos deel om een aanzienlijke ecologische groeninrichting van hun bedrijventerreinen te realiseren. Stad Lommel neemt de trekkersrol op. Casus Bosland heeft een totaalbudget van € 700.000. Hiervan is € 350.000 geconfinancieerd door Europa (Interreg), € 195.000 door de partners, € 133.000 door ANB en €12.000 door de provincie Limburg.

Figuur 9 - Meer natuurlijke inrichting van de waterbuffer bij Profel (Nolimpark).

Ook in de loop van 2018 werden bij een aantal partners terreinacties uitgevoerd. Op Nolimpark werden ter hoogte van de Astridlaan landduinen gecreëerd en werd de zone omheind met inheemse struiken. Ook werd gestart met de aanplant van nieuwe, inheemse laanbomen verspreid over heel Nolimpark. Bij het bedrijf Brabantia werd een bloemenweide ingezaaid en het achterliggend heideterrein verrijkt met een inheemse haag en enkele dennen. Op het terrein van Profel startte men met de heraanleg van het waterbekken en nabije omgeving zodat een meer natuurlijke toestand ontstaat. Tot slot werden op diverse terreinen de nodige beheerwerken uitgevoerd teneinde een ecologisch duurzame situatie na te streven.

4.1.3 Ontsnipperingsplan Bosland

Ondanks de grote oppervlakte natuur en bos zijn er binnen Bosland plaatselijk, alsook met omringende natuurgebieden, belangrijke versnipperingsproblemen. Om deze versnipperingsproblematiek in kaart te brengen en vervolgens acties aan te reiken om de knelpunten op te lossen, werd in 2014 het 'Ontsnipperingsplan Bosland' opgemaakt (met behulp van studiebureau Technum). Alle toenmalige Boslandgemeenten gaven vervolgens hun principiële goedkeuring en engagement om aan ontsnipperingsacties mee te werken.

Sinds 2014 werkt de projectcoördinator van het RSP-project aan contacten met verschillende betrokken partners en de realisatie van enkele ontsnipperingsinitiatieven. De moeilijkheid bij deze projecten is het zoeken naar de juiste samenwerkingsverbanden en de beschikbaarheid van budgetten om de projecten te kunnen financieren. Ook na beëindiging van het RSP-project (maart 2018) lopen diverse ontsnipperingsacties nog door.

Wildwaarschuwingssysteem Kamperbaan

In 2018 werd voornamelijk heel hard gewerkt rond het wildwaarschuwingssysteem langs de Kamperbaan (N73) in Hechtel-Eksel. Deze weg tussen Hechtel-Eksel en Leopoldsburg loopt dwars door het militair domein Kamp van Beverlo, wat ook een Europees beschermd natuurgebied is. De laatste jaren gebeuren hier heel wat aanrijdingen met wild, zoals ree en everzwijn. Om de verkeersveiligheid voor zowel mens als dier te verhogen, wordt de Kamperbaan langs beide zijden afgerasterd. Op 2 plaatsen zullen echter openingen in het raster zijn die dieren toelaten te migreren van noord naar zuid of omgekeerd. In de openingen wordt een detectiesysteem geïnstalleerd dat wilde dieren detecteert en via een aansturing van dynamische verkeersborden bestuurders op de Kamperbaan waarschuwt.

Figuur 10 - Luchtbeeld van de N73 (Kamperbaan) en de oostelijke oversteekplaats voor wild

Eind 2017 ondertekenden de betreffende besturen (ANB, Departement Omgeving, AWV) een aangepaste samenwerkingsovereenkomst. Vervolgens werd een aanbesteding opgesteld voor de opdracht die uit 2 afzonderlijke onderdelen bestaat. Perceel 1 (rasters) werd in februari 2018 gegund aan de Nederlandse firma Van der Linden Groen voor € 395.979,16, perceel 2 (detectiesystemen en verkeersborden) werd in augustus 2018 gegund aan de Nederlandse firma Traffic 2000 voor € 554.631,33. De werken van perceel 1 startten vervolgens in september 2018.

Dit pilootproject kende ook in 2018 de nodige aandacht in zowel de media als het Vlaams Parlement, waaruit blijkt dat de interesse in de werking en resultaten groot is. Een activatie van het gehele systeem wordt verwacht in het voorjaar van 2019.

Downsizen N715 (Napoleonweg)

Figuur 11 - N715 (Napoleonweg) dwars doorheen het kerngebied van Bosland (Bron: Google Streetview).

De N715 (Napoleonweg) is een noord-zuid georiënteerde enkelbaansweg die doorheen de natuurkern van Bosland loopt. De weg vormt een barrière voor zowel fauna als toeristen/recreanten. Door de aanleg van de N74 heeft deze weg zijn verkeersverbindende functie deels verloren. Daarom zijn er kansen ontstaan om het doorgaand verkeer op de N715 te verminderen, verkeersluw te maken of zelfs mogelijk deels op te heffen door maximaal gebruik te maken van de N74.

In de loop van 2018 werd, na een toelichting en goedkeuring van alle betrokken gemeenten, een stuurgroep opgericht met Bosland, MOW, AWV, provincie Limburg en de gemeenten Lommel, Pelt en Hechtel-Eksel. Er werd alvast een draagvlak gecreëerd voor een studie om huidige verkeersstromen en knelpunten in kaart te brengen. Een bestek voor deze studie werd door de stuurgroep eind 2018 opgesteld.

Andere ontsnipperingsinitiatieven

Andere acties uit het Ontsnipperingsplan Bosland waaraan in 2018 werd gewerkt zijn:

- ecoduct over de N71 ter hoogte van het Kristalpark in Lommel (conceptnota opgesteld, op de prioriteitenlijst geplaatst bij AWV)

- grensregionale ontsnippering (overlegmomenten met provincies Antwerpen, Limburg en Noord-Brabant (Nl.), opmaak van aanbesteding voor cartografieopdracht)
- corridors tussen het militair domein Kamp van Beverlo en het domeinbos Pijnven in de vallei van de Grote Nete (opmaak motivatienota voor mogelijke verwerving van percelen door ANB)

4.2 Herstel en instandhouding van de natuur in Bosland

4.2.1 Natuurbeheer openbare bossen

De werken die een ecologisch waardevolle bijdrage leveren aan biodiversiteit in Bosland werden in een tweede cyclus terug toevertrouwd aan de Winning in het kader van de Groenjobsubsidies.

Het inrichten van de heide en landduinen via de projecten Life+ ToGether en ISN In den Brand kenden bijvoorbeeld een fantastische eindsprint in 2018.

4.2.2 Natuur- en landschapsherstel door Parkrangers via RLLK

In het kader van dit project werken arbeiders uit de sociale economie, onder de regie van de Regionale Landschappen, intensief aan de verbetering van de kwaliteit van natuur en landschap en onderhouden zij de wandelpaden en omgeving hiervan. Op die manier wordt bijgedragen aan de realisatie van een belangrijke maatschappelijke doelstelling: meer werkgelegenheid voor mensen uit de kansengroepen. Met een goede begeleiding slagen deze arbeiders erin hun talenten maximaal in te zetten voor een groener en mooier Limburg. Zo combineren we het sociale met het economische en het ecologische.

In nauw overleg met de gemeenten zet het RLLK haar uren 'arbeiders en regisseur' in om werkzaamheden binnen de gemeenten uit te voeren. Het RLLK zorgt voor de volledige begeleiding van alle acties gaande van overleg, opmaak plan en nazorgplan, vergunningen indien van toepassing, planning en toezicht op de werken.

De werkzaamheden betreffen:

- Acties die de ecologische kwaliteit en de beeldkwaliteit van het landschap en de recreatieve routestructuren (wandelpaden) ten goede komen;
- Acties van eerste en/of éénmalige inrichting, zoals achterstallig onderhoud en andere landschap verbeterende werkzaamheden;
- Groenwerkzaamheden die niet reeds worden uitgevoerd. De extra inzet van sociale economie ploegen in het landschap mag m.a.w. niet leiden tot een verschuiving van bestaande middelen maar moeten minimaal zorgen voor behoud van arbeidsplaatsen in de sociale tewerkstelling.

De werken worden gesubsidieerd door het RLLK met de financiële steun van de provincie Limburg (provinciale SALK middelen) en Vlaamse SALK middelen. De drie Boslandgemeenten Hechtel-Eksel, Lommel en Pelt krijgen elk jaar 129 mandagen ter beschikking.

De belangrijkste uitgevoerde werken in 2018:

Hechtel-Eksel

- Onderhoud van de groene speelweefsels: dit zijn 6 locaties (totaal: 1,5 ha) die lokaal speelgroen bieden aan kinderen uit de buurt. De speelweefsels worden maandelijks onderhouden door o.a. het wieden van onkruid, maaien van gras, scheren van hagen en het oliën van de houten speelelementen.
- Onderhoud van wandelroutes: controle van de routes (17 km) en desgevallend vervangen van bordjes, opruimen van omgevallen bomen, maaien en verwijderen van sluikstort…

Lommel

- Onderhoud van de zaadboomgaard waar op termijn het zaad van 'Plant Van Hier' kan worden geoogst. Daarbij werd al het gras gemaaid rond de aanwezige bomen. Verschillende plaatsen werden gevrijwaard om nesten van de veldparelmoervlinder te sparen.
- Heidebeheer zoals verwijderen van vliegdennen en berkenopslag om de heide kansen te geven, en bestrijding van invasieve exoten in Dorperheide.
- Recreatie: onderhoud wandelgebieden Lommel: controle van de routes en desgevallend vervangen van bordjes, opruimen van omgevallen bomen, maaien en verwijderen van sluikstort…
- Meysterbergen: nabehandeling exoten

Overpelt

- Onderhoud wandelgebieden: controle van de bewegwijzering en onderhoud van de wandelroutes Holven - 't Plat, Dommelvallei - Heesakkerpark en Grote Hof - Hobos waarbij indien nodig bordjes werden vervangen, omgevallen bomen opgeruimd, gemaaid werd en sluikstort verwijderd werd. x
- Beheerwerken Dommelvallei - Heesakkerpark: onderhoud van open heidepercelen door het maaien van bramen, het verwijderen van invasieve exoten, de opslag van bomen en groei van ongewenste grassen. Verder werden bosranden gecreëerd in het park die een de ecologische waarde van het park sterk vergroten. Omgewaaide bomen werden verwijderd

De Bosland-gebieden in Peer staan onder het beheer van het Regionaal Landschap Kempen en Maasland. Deze gegevens zijn niet bekend bij Bosland.

4.2.3 Europees natuurherstel: duimen voor Landduinen 'In Den Brand'

Figuur 12 - Zicht op de nieuwe duinen van In den Brand

Om de hoogste en mooiste landduinen van Hechtel-Eksel weer zichtbaar te maken was er een samenwerking met het Regionaal Landschap Lage Kempen, Natuur en Bos en de gemeente Hechtel-Eksel . Over een brede strook van een 800 meter lang zijn de oude zandduinen van het natuurgebied In den Brand weer zichtbaar gemaakt.

Al jaren gingen er stemmen op om de landduinen van 'In den Brand' weer zichtbaar te maken. Met dit landduinherstelproject zijn de landduinen eindelijk weer in ere hersteld. Er is in totaal 8ha bos gekapt.

Over een lange brede strook van ongeveer 1 km. hier zijn de wortelstronken en strooisel laag verwijderd zodat het zand nu weer zichtbaar is. Hier en daar zijn karakteristieke bomen behouden die door verschillende actoren uitgekozen zijn en nu te bewonderen zijn in het landschap. Om draagvlak te creëren voor het project is er samen met Natuur en Bos en het gemeentebestuur een uitgebreid communicatietraject doorlopen met filmpjes en wandelingen.

Het kappen van bomen betekent geen verlies voor de natuur. De zanderige duinen die tevoorschijn zullen komen, zijn immers niet 'dood' maar net heel interessant voor zeldzame diertjes, mossen en plantjes. Deze landduinnatuur is zo zeldzaam en bedreigd dat Europa dit een topgebied vindt. Daarom kreeg dit landduinherstel financiële steun van Natuur en Bos (ANB). De totale kosten zijn € 161.000, waarvan € 128.800 gesubsidieerd wordt door de Vlaamse overheid (via ANB). De gemeente draagt € 32.200 bij in de kosten. Het Regionaal Landschap Lage Kempen was verantwoordelijk voor de administratieve ondersteuning en de coördinatie van de werken op het terrein.

4.2.4 Nachtzwaluwonderzoek door Tracing Nature

Figuur 13 - Het team van Tracing Nature aan de slag in Bosland

In 2018 werden een 60-tal nachtzwaluwen gevangen in Limburg. Er werden 10 vogels uitgerust met GPS-loggers. Hiervan werden er 80% terug gevangen waarvan de loggers tussen de 800 en 1100 waarnemingen hadden gelogd. Daarnaast werden er 10 vogels uitgerust met radiozenders. Deze zenders werden gebruik om broedlocaties op te sporen.

Verder werden er 2 vogels gevangen met GPS-loggers die de trekroute naar de overwinteringsgebieden hadden gemonitord. In Bosland zijn in 2018 weer 3 wandelingen met één nachtzwaluwsafari georganiseerd met gemiddeld een 20-tal deelnemers. Wat toch wel bijzonder is dat dit nachtzwaluw onderzoek in 2018 twee prijzen heeft binnen gehaald.

- Award Sciece communication of EOS
- Best ECR PAPER 2017

Ook was er presentatie van dit onderzoek op de Likona contactdag te Hasselt.

4.3 Wolven in Bosland

Bosland staat bij velen bekend als het grootste avonturenbos van Vlaanderen. De reden waarom dit gebied de mensen zo sterk aanspreekt, is de grote hoeveelheid aan natuur. Het is een plaats waar iedereen op verschillende manieren kan genieten van de natuur: al fietsend, al wandelend, al spelend, enz. Bosland is zeer uitgestrekt met een grote variatie aan landschappen en natuurtypes. Dit zorgt er dan ook voor dat vele bijzondere dieren- en plantensoorten er hun thuis vinden.

De uitgestrekte natuur die we in Bosland zien, is zeldzaam in Vlaanderen. We proberen deze natuurwaarden zoveel mogelijk te herstellen, te beheren en te verbinden met mekaar. Het is fijn om te zien dat alsmaar meer diersoorten naar Bosland komen en dat de investeringen dus hun vruchten beginnen af te werpen.

De voorgaande jaren zijn er verschillende kleinere soorten opgedoken. Lentevuurspin en veldparelmoervlinder zijn hier mooie voorbeelden van. Het is zelfs zo dat de veldparelmoervlinder vanuit Bosland andere streken is gaan verkennen en ondertussen op veel meer plaatsen voorkomt. Maar ook grotere soorten beginnen de weidse natuur van Bosland te ontdekken. De bever maakt dammen in de natte beekvalleien, de boommarter houdt zich op in de structuurrijke bossen, de iconische raaf vliegt over het Boslands landschap, …

4.3.1 Aankomst van wolvin Naya

Met de uitbreidende wolvenpopulaties in onze buurlanden (in het bijzonder in Duitsland) was het al langer duidelijk dat we ook in Vlaanderen te maken zouden krijgen met wolven op zoek naar een nieuw leefgebied. Dat wolven honderden kilometers kunnen afleggen in hun zoektocht naar een nieuw leefgebied is voor eenieder die wat vertrouwd is met de ecologie van dit grote roofdier bekend. Toch waren er de voorbije jaren in Vlaanderen slechts enkele, moeilijk verifieerbare meldingen van zichtwaarnemingen - al dan niet vergezeld van onduidelijk beeldmateriaal waaruit niet met zekerheid kon worden opgemaakt of het een wolfshond dan wel een wolf betrof.

Figuur 14 - Het traject dat wolvin Naya aflegde van Duitsland naar Bosland

Daar kwam begin 2018 verandering in toen onze Duitse collega Norman Stier van de Technische Universiteit Dresden ons op de hoogte bracht dat een door hem in Duitsland gezenderde wolvin op 3 januari 2018 Vlaams grondgebied betrad. Deze wolvin werd in oktober 2016 gevangen als pup van een half jaar oud en uitgerust met een halsbandzender met GPS op de Lübtheener Heide, in de Duitse deelstaat Mecklenburg-Vorpommern. Ze kreeg daar de naam Naya mee.

Nadat Naya in het voorjaar van 2017 zich al aan een eerste uitstap buiten het ouderlijke territorium had gewaagd, vertrok ze definitief op zoek naar eigen leefgebied op 23 oktober 2017. Na een aanvankelijk zuidelijk koers, zette ze al snel koers richting westen en na enkele tussenstops in de Duitse deelstaat Nedersaksen wandelde ze op 18 december Nederland binnen. Eénmaal in Nederland zette ze al snel opnieuw koers richting zuiden en dwarste ze de provincies Overijssel, Drenthe, Gelderland, Brabant en Limburg om op 3 januari Belgisch Limburg binnen te wandelen.

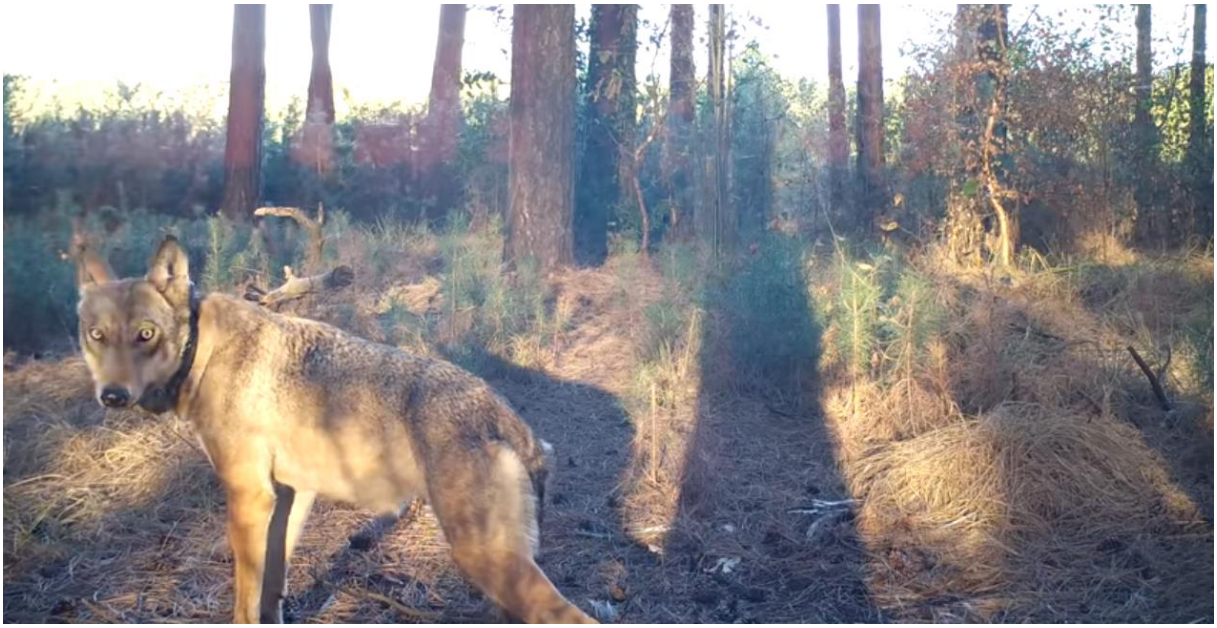

Figuur 15 - Wolvin Naya (Beeld: Natuurpunt Houthalen-Helchteren)

Op 5 januari betrad Naya voor het eerst haar huidige 'home range' (leefgebied): de bossen, natuurgebieden, militaire domeinen maar ook landbouwgronden van de gemeenten Lommel, Overpelt, Hechtel-Eksel, Leopoldsburg, Beringen, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Meeuwen-Gruitrode en Peer. Begin januari was de verwachting nog dat Naya net zoals in Nederland slechts op doorreis was. Op 20 januari werden vier schapen het slachtoffer van een wolvenaanval in Meerhout (provincie Antwerpen). Dat dit het werk was van Naya werd al snel bevestigd door de GPS data en nadien door genetische analyse van stalen genomen op de bijtwonden.

Na enkele weken werd echter duidelijk dat Naya het naar haar zin had in Limburg en dat ze zich best wel eens definitief zou kunnen vestigen. Naya doodde in de nacht van 20 op 21 maart nog één schaap bij een particulier in Leopoldsburg. Daarna werden er voor zover wij weten tot in augustus 2018 geen schapen meer aangevallen. Naya leidde een discreet bestaan in haar nieuwe home range, waar met reeën, everzwijnen, hazen en konijnen veel wilde prooien aanwezig zijn.

4.3.2 Roger, eerste wolven-verkeersslachtoffer

Figuur 16 - Wolf Roger

Op 10 maart 2018 werden in Bree en Rotem dode schapen aangetroffen die het slachtoffer waren van een wolvenaanval, nadat er sinds 8 maart via het particuliere wolvenmeldpunt van Landschap vzw zichtwaarnemingen van een wolf gemeld werden in de regio. Op 11 maart werd het Natuurhulpcentrum van Opglabbeek opgeroepen om een dode wolf langs de Neeroeterenstraat in Opoeteren op te halen: een verkeersslachtoffer.

De autopsie in de INBO-vestiging in Geraardsbergen bracht aan het licht dat dit een jong dier was. Bij een eerste beoordeling vielen de nog bijzonder scherpe snijtanden op: duidelijk een jonge wolf. Om zekerheid te verkrijgen werd een RX van de hoektanden genomen; de grote pulpaholtes duidden op een dier dat minder dan één jaar oud is, dus ca. 10 maanden oud. Deze wolf had dus vroeg zijn geboorteroedel verlaten. De meeste wolven verlaten de roedel waarin ze geboren zijn als ze tussen 11 en 24 maanden oud zijn, hoewel dit al vanaf een leeftijd van vijf maanden mogelijk is (Mech & Boitani, 2003).

Genetisch onderzoek toonde aan dat de schapen in Bree en Rotem gedood werden door dezelfde wolf die op 11 maart werd ingezameld als verkeerslachtoffer: wolf GW913. Omdat namen nu eenmaal gemakkelijker te onthouden zijn dan de codes van individuen die gebruikt worden in de Europese genendatabank gaf INBO dit exemplaar postuum de naam Roger mee. Door de goede internationale samenwerking binnen het Wolf Consortium weten we dat Roger geboren werd in de Barnstorf roedel in de Duitse deelstaat Nedersaksen. Voor hij Vlaanderen binnenliep liet hij ook zijn DNA achter op enkele schapenkadavers in Nederlands Limburg. Na de autopsie werd Roger opgezet in opdracht van het INBO, de opgezette wolf zal in de toekomst uitgeleend worden om tentoongesteld te worden.

4.3.3 Opstart wolvenonderzoek

INSTITUUT NATUUR- EN BOSONDERZOEK

Het Instituut Natuur- en Bosonderzoek, kortweg INBO, werd in 2018 ingeschakeld in het CE (Central European) Wolf Consortium, dat bestaat uit verschillende wetenschappelijke organisaties uit Duitsland, Polen, Nederland en Denemarken die informatie rond populatiegenetica van wolven uitwisselen. Het INBO beschikt dankzij een goed uitgerust genetisch labo over de nodige knowhow om genetische stalen van wolf zelf te extraheren en te analyseren. De uitwisseling van genetische data met andere labo's laat toe dat individuen grensoverschrijdend kunnen worden geïdentificeerd, waardoor de verspreiding en de ontwikkeling van de Europese wolvenpopulatie van nabij kan worden gevolgd. Genetische stalen worden vooral verzameld bij schade aan vee (vooral schapen), of bij de vondst van een dode wolf. Ook haren en verse uitwerpselen kunnen dienen als genetisch staal.

Het systematisch verzamelen en beoordelen van toevallige waarnemingen geldt als een passieve monitoring. Toevallige waarnemingen (zichtwaarnemingen, sporen of prooiresten) kunnen gemeld worden aan INBO. Naast deze passieve monitoring worden de gevestigde wolven sinds deze zomer door INBO actief gemonitord aan de hand van cameravallen en zal er ook onderzoek opgestart worden naar de voedselkeuze, het gedrag en het terreingebruik van wolven binnen de specifieke Vlaamse context. Aanvullend zijn er ook vele vrijwilligers die cameravallen gebruiken in de ruime regio (Noord Limburg en Noord Antwerpen). Integratie van cameravalresultaten van onze camera's met deze van vrijwilligers kan interessante informatie opleveren.

Een mooi voorbeeld is het filmpje van Naya dat vrijwilliger Thomas Eerdekens kon maken in een reservaat van Natuurpunt, binnen de home range van Naya (zie screenshot bij onderdeel 4.3.1). Diezelfde dag heeft INBO opnames gemaakt van Naya en August op andere plaatsen.

4.3.4 Wolvenplan

Om Vlaanderen te helpen leren samenleven met wolven werd in 2018, in opdracht van de minister, een Wolvenplan opgemaakt door het Agentschap Natuur en Bos en het INBO.

Dit plan behelst diverse aspecten rond beleid en wetgeving, schaderegelingen, bescherming en instandhouding, wetenschappelijk onderzoek maar ook preventie en sensibilisering.

Het document stippelt een aantal acties uit die de komende jaren zullen worden geïmplementeerd in samenspraak met diverse stakeholders, waaronder de natuur-landbouw- en jachtsector. Omwille van de zeer specifieke Vlaamse context (bevolkingsdichtheid, versnippering, infrastructuren, verweving landbouw-natuur, bestaande natuuroppervlakte,…) zijn er nog veel open vragen die we nog niet kunnen beantwoorden op basis van de huidige ervaringen in buurlanden.

4.3.5 Aankomst van wolf August

Toen in het voorjaar gaandeweg duidelijk werd dat Naya zich ging vestigen in Limburg, besloot INBO al in april om actief in de home range van Naya de aanwezigheid van mogelijk meerdere wolven te monitoren aan de hand van camera's en sporenonderzoek. Ondertussen bleken er ook algauw allerhande speculaties en geruchten de ronde te doen over de aanwezigheid van meer dan één wolf in het gebied. Na de nodige administratieve procedures kon men, dankzij de welwillende bereidheid

en enthousiaste interesse vanwege de militaire overheden en de ondersteuning van de terreinbeheerders van het ANB van start gaan met de monitoring in juli.

In augustus 2018 - een eerste reeks camera's stonden er al een paar weken maar moesten nog voor het eerst worden uitgelezen - werden plots meerdere schapen gedood op het militair domein kamp van Beverlo, midden de home range van Naya. Dit was op zich een opvallend gegeven omdat deze schapen - die zich bevonden binnen een raster onder elektrische stroom - door Naya voorheen ongemoeid werden gelaten. Tussen eind maart en begin augustus werd er, voor zover wij weten, geen enkel schaap meer gedood door Naya.

Binnen de korte periode van 4 tot 17 augustus registreerde INBO niet minder dan zes aanvallen op schapen, waarbij in totaal elf dieren werden gedood. Zes schapen behoorden tot een kudde die door het ANB wordt ingezet voor heidebegrazing. Deze dieren zaten weliswaar binnen een raster onder stroom, maar door de lage bodemvochtigheid ten gevolge van de aanhoudende droogte was de elektrische spanning kennelijk te laag om nog een voldoende afwerend effect te hebben. De plotse aanvallen op schapen die voorheen ongemoeid werden gelaten, het vraatbeeld en andere aanwijzingen deden vermoeden dat er net een tweede wolf was aangekomen in het gebied.

Dit werd snel bevestigd toen we half augustus voor het eerst de camera's uitlazen. In de nacht van 2 op 3 augustus werden voor het eerst twee wolven samen op camera vastgelegd. Op andere beelden van augustus zagen we duidelijk een mannelijke wolf, soms alleen, soms samen met Naya. Genetische analyse van de stalen genomen op de kadavers bevestigde de aanwezigheid van een tweede, mannelijke wolf.

Door de goede internationale samenwerking binnen het Europees Wolf Consortium konden we al snel kennis maken met de route die deze wolf vanaf het noorden van Duitsland had afgelegd. Het genetisch materiaal van deze mannelijke wolf GW979 werd immers begin juni 2018 voor het eerst vastgesteld op schapen gedood in het Noord-Duitse dorpje Norden, aan de kust van de Waddenzee in de deelstaat Nedersaksen. GW979 werd vanaf dan de referentie voor deze wolf in de Europese genendatabank, en liet vervolgens op verschillende plaatsen in Nederland zijn DNA achter op gedode schapen in Friesland (20 en 22 juni), Flevoland (5 juli) en Gelderland (10 juli).

Omdat GW979 begin augustus voor het eerst werd vastgesteld in de home range van Naya, besloot het INBO samen met de boswachters van ANB deze wolf de naam August te geven. De precieze herkomst van dit dier - uit welke roedel afkomstig - is evenwel (nog) niet geweten.

4.3.6 Publieksevenementen rond de wolf

Omwille van de aanwezigheid van wolven in Bosland werden door het projectbureau enkele publieksinitiatieven genomen.

De belangrijkste hiervan in 2018 waren:

- 10 april 2018: Infoavond 'Wolven in Bosland'
- 11 april 2018: Vertelnamiddag 'Wolvenverhalen in het Bos'

Figuur 17 - 200 deelnemers voor de eerste Wolf infoavond in Bosland

5 Bosland, een open project

5.1 Zichtbaar en herkenbaar voor de mensen

5.1.1 Communicatiemiddelen Bosland

In 2018 heeft Bosland gebruik gemaakt van diverse communicatiemiddelen om de verschillende doelgroepen en doelstellingen te behalen. De belangrijkste zijn:

- Websites
- Digitale nieuwsbrief en papieren nieuwsbrief
- Sociale media (Facebook, Instagram, Youtube, Issuu)
- Persberichten
- Papieren informatiedragers (ontdekkingskaart, informatiegids, flyers, posters,…)
- Advertenties op verschillende media
- Vergadermomenten, informatiedagen, infoavonden
- Evenementen

Websites

Bosland communiceert via de algemene website www.bosland.be en twee specifieke websites: Together For Nature www.togetherfornature.be en BosLab www.boslab.be.

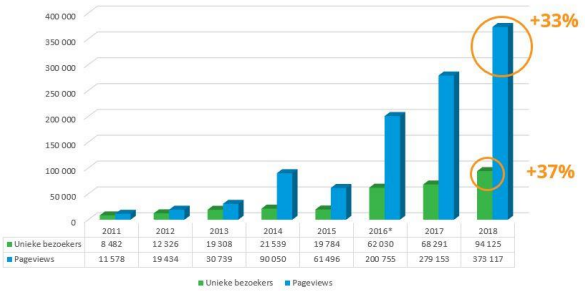

Figuur 18 - Statistieken van www.bosland.be

Bosland.be

De algemene website is bezoekersgericht en geoptimaliseerd voor zowel desktop als mobiel, waardoor de inhoud steeds mooi gepresenteerd wordt voor bezoekers. Bij de ontwikkeling werd aandacht geschonken aan webstandaarden waardoor deze ook sterk scoort in toegankelijkheid. De website promoot alle Bosland producten maar bevat ook heel wat gerelateerde informatie.

Bezoekersstatistieken:

- Totale paginaweergaven: 373.177
- Unieke bezoekers: 94.125 (waarvan 99% nieuwe bezoekers)
- Gemiddelde duur van een bezoek: 2min15

In vergelijking met 2017 steeg de hoeveelheid paginaweergaven in 2018 met **33%** en de hoeveelheid unieke bezoekers met **37%**. Dit toont aan dat Bosland het goed doet qua naamsbekendheid en steeds meer mensen weet te bereiken.

Togetherfornature.be

Bezoekersstatistieken:

- Totale paginaweergaven: 2.525
- Unieke bezoekers: 926 (waarvan 99% nieuwe bezoekers)
- Gemiddelde duur van een bezoek: 1min31

Sociale media

Facebook

In 2018 was Bosland actief op Facebook en steeg de hoeveelheid likes/volgers van 2.722 naar 4.423: een stijging van maar liefst **62%**. Deze fans bestaan uit 63% vrouwen en 37% mannen. De volgers zijn bijna allemaal afkomstig uit België, hoofdzakelijk uit Limburg.

Instagram

Bosland is aanwezig op Instagram, maar minder actief als op Facebook. Desondanks steeg de hoeveelheid volgers in 2018 van 208 naar 803, een stijging van **386%**

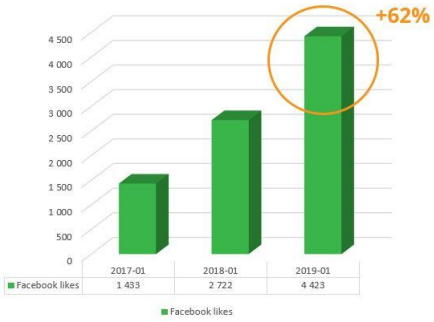

Figuur 19 - Statistieken van Facebook

Publicatie Bosland voor Bengels

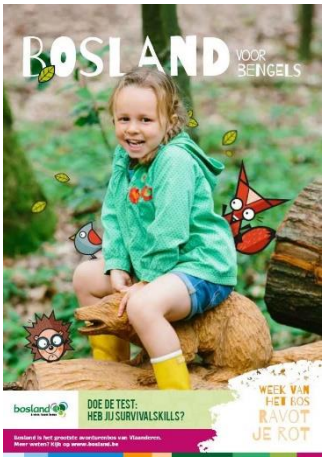

Figuur 20 - Cover van de Bosland voor Bengels

In 2018 werden twee edities van de papieren nieuwsbrief uitgegeven, eind juni en begin oktober. De opdracht voor de redactie, lay-out en druk werd gegund aan het bureau Pen & Peper. De publicatie heeft een tweedelig doel om te informeren en om te sensibiliseren, en dit aan de hand kindgerichte teksten en spelletjes.

Naar aanleiding van de strengere regels voor de bescherming van de persoonsgegevens zijn de publicaties niet meer op naam van de kinderen die in Bosland wonen en tussen 4 en 10 jaar oud zijn, gestuurd. De bedeling van de boekjes verliep in 2018 via de scholen, aan de leerlingen van de tweede en derde kleuterklas en eerste tot en met vierde leerjaar. Daarbuiten werden bijkomende exemplaren verspreid via de toeristische diensten en logies.

De totale kostprijs van de volledige opdracht (voor 3 edities, waarvan 2 in 2018) bedroeg € 22 759,83 (oftewel € 7.586,61 per editie) en werd betaald via de gemeenschappelijke rekening van Bosland.

Digitale nieuwsbrieven

In 2017 is Bosland gestart met het versturen van digitale nieuwsbrieven. Dit zorgt ervoor dat Bosland in staat is om mooi opgemaakte communicatie items rechtstreeks in de mailboxen van verschillende ontvangersgroepen te verzenden.

De belangrijkste ontvangersgroepen zijn:

- Algemeen: 716 ontvangers
- Ondernemers: 366 ontvangers
- Pers/media: 90 ontvangers

In 2018 werden in totaal 23 e-mailcampagnes verstuurd naar de verschillende ontvangersgroepen. Het openingspercentage van de e-mails ligt volgens het softwareprogramma Mailchimp ongeveer dubbel zo hoog als het industrie gemiddelde - wat toch aantoont dat de berichten van Bosland interessant zijn voor de lezers.

Bosland in de gemeentelijke infobladen

Het nieuws uit Bosland werd in 2018 ook aan de inwoners van Bosland gecommuniceerd via de gemeentelijke infobladen. In elke editie werd door het projectbureau, samen met de gemeentelijke communicatieambtenaren, een passende Bosland katern voorzien.

De belangrijkste realisaties, terreinwerken, nieuwe producten en activiteiten wordt in deze katern uitgelicht. Een overzicht van de onderwerpen in 2018:

- Januari: Sahara Expeditie
- Februari: De 10 geboden van het bos
- Maart: Toetreding Peer tot Bosland + Bosland Trail
- April: Bosland verwelkomt wolvin Naya
- Mei: Bosland Bengelspel
- Juni: Fun in Bosland
- Juli: Wegdromen in een hangmat
- Augustus: Bosland wandelnetwerk + Lancering schatzoektocht Bostrol Bobl
- September: Gloednieuw wandelnetwerk in Bosland
- Oktober: Week van het Bos
- November: Wilddetectiesysteem Bosland
- December: Bosland Eindejaarpakket

Figuur 21 - Bosland katern in het infoblad van Hechtel-Eksel

Samenwerking met WWF Rangers

In 2017 is een samenwerking tussen WWF Rangers en Bosland gestart. De leden van WWF Rangers (kinderen en jongeren uit Vlaanderen en Nederland) ontvangen bij hun lidmaatschap enkele keren per jaar de WWF Ranger magazine, een voordelenboekje en aantal exclusieve activiteiten. Deze samenwerking zorgt voor de versterking van de bekendheid.

In 2018 werd deze samenwerking verder gezet en resulteerde in volgende acties:

- Bosland participeerde in het voordeelboekje van de leden met een bon voor een gratis Bosland Bengelkaart (waarde: € 5) en een bon voor 50% korting bij aankoop van de Bosland schatzoektochten (€ 3 i.p.v. € 6), beide te verkrijgen bij de toeristische kantoren in Bosland;
- Bosland is expliciet vermeld in de wolvenspecial van Ranger Magazine als woonplaats van wolvin Naya en werd meermaals vermeld in verschillende edities van deze publicatie;
- Speciaal voor de WWF Rangers werd in de zomer een exclusieve wolvenwandeling georganiseerd in het Pijnven, onder leiding van boswachter. Deze wandeling is aangekondigd in de WWF Ranger Magazine;
- Op de website van WWF Rangers werd een partnerpagina over Bosland aangemaakt, met doorklik naar www.bosland.be.

Overzicht van de belangrijkste pers- en mediaberichten

Dit niet-limitatieve overzicht toont een aantal van de belangrijkste pers- en mediaberichten van Bosland.

- 04/01 - De Week - Subsidies voor wandelnetwerk Bosland
- 06/01 - HbvL - Bosland krijgt dodentocht
- 12/01 - HbvL - Dommelhuis wordt Peerse poort naar Bosland
- 31/01 - HbvL - Kunst toont kinderen levenscyclus van vlinder
- 07/03 - HbvL - Boslandtrail 's nachts door militair kerkhof
- 10/03 - HbvL - Bosland is de eerste wildernis in Vlaanderen
- 28/03 - HbvL - Naya laat zich voor het eerst filmen/Bosland is intussen het meest gefilmde natuurgebied in Vlaanderen
- 06/06 - HbvL - Boslandtrail vier maanden voor start eerste editie al uitverkocht
- 11/05 - HbvL - Naya duikt opnieuw op voor wildcamera in Bosland
- 30/06 - HbvL - Sjiek: 5x spelen in de natuur/Koppige ezelspicknick
- 13/07 - HbvL - Eigen Boslandavontuur voor Peer
- 01/10 - HbvL - 1400 deelnemers Boslandtrail genieten van het afzien

5.1.2 Activiteiten en evenementen

Op stap in Bosland wandelingen

In 2018 werden er maar liefst 6 'Op stap in Bosland' wandelingen georganiseerd in samenwerking met Natuurpunt Noord-Limburg en Natuurpunt Hechtel-Eksel. Deze waren met 258 deelnemers een succes:

- 04/03 - Op stap in Bosland - Rijk water, golvend gras (38p)
- 02/04 - Op stap in Bosland - Ontdek de schatten van de Grote Heide (55p)
- 03/06 - Op stap in Bosland - Duimen voor duinen (61p)
- 26/08 - Op stap in Bosland - In de stille Kempen, op de purperen hei (60p)
- 07/10 - Op stap in Bosland - De effecten van de opwarming van de Aarde op de Grote Watering (13p)
- 25/11 - Op stap in Bosland - Kattenbos (31p)

Witterweken: Weidebevloeiing van de Watering

Elk voorjaar in maart krijgen de vloeiweiden van de Grote Watering van Lommel-Kolonie extra water om veel gras en bloemen te laten groeien. Dit bevloeien noemde men 'witteren'. Gedurende enkele weken, de 'witterweken', heerst er een gezellige drukte. Op die manier probeert Natuurpunt Noord-Limburg een oud gebruik en een uniek stukje natuur in stand te houden. Bosland heeft deze evenementen maximaal gepromoot.

Wereld verteldag met lentevertellingen

Verhalen over en met 'slimme gekken' en 'wijze narren': ze passeerden allemaal de revue n.a.v. de Wereldvertelnamiddag. Tijdens deze namiddag in het bostheater in Hechtel-Eksel kwamen op 18 maart heel wat bezoekers luisteren naar de spannende verhalen van vertelkunstenaars Tom Smits en Michel Jamers.

Sahara Expeditie proefdagen

De Sahara Expeditie in Bosland is een supertoffe belevingswandeling voor echte speurneuzen van 6 tot 10 jaar in de Lommelse Sahara. Voor wie de Sahara Expeditie graag wilde leren kennen, organiseerde Bosland in de lente van 2018 maar liefst 6 gratis proefdagen, telkens op de laatste zondag van de maand, van 14:00 tot 16:30u.

Alle edities waren binnen een mum van tijd volzet, wat voor 150 deelnemers zorgde.

Infoavond 'Bosland verwelkomt Naya'

Bosland is zeer fier om de wolf te verwelkomen en wilde daarom haar inwoners wat meer over deze soort informeren. Op dinsdag 10 april werd om 19u in De Schans te Hechtel-Eksel de eerste infoavond rond het thema wolven georganiseerd in samenwerking met Jan Loos van Landschap vzw.

Met zo'n 200 deelnemers was deze infoavond een enorm succes!

Vertelnamiddag 'Wolvenverhalen in het bos'

Op 11 april werd in het bostheater van Hechtel-Eksel voor de allerkleinsten een vertelnamiddag 'Wolvenverhalen in het bos' georganiseerd. Een geanimeerde verteller las in het Bostheater te Eksel verhaaltjes over wolven voor. Zo werden zelfs de kleinste Boslandertjes gefascineerd door onze nieuwste inwoner. Met zo'n 50 deelnemers was ook dit evenement een succes.

Erfgoeddag - Tussen zwart en wit

Tijdens de Erfgoeddag op 22 april maakten deelnemers op de Duitse militaire begraafplaats kennis met diverse persoonlijke verhalen die, elk op hun beurt, met deze locatie te maken hebben.

Terwijl men er wandelde, reflecteerde men niet alleen over de keuze(s) van een bepaalde persoon, maar werd men af en toe ook aangespoord om zichtzelf een spiegel voor te houden.

Voorjaarswandeling Life+ Together

In het noorden van Bosland ligt het werkgebied van een Europees natuurproject: Together for Nature. Op zondag 20 mei, aan de vooravond van de Europese week van Natura 2000, werd iedereen uitgenodigd voor een boeiende wandeling in het projectgebied. Er werd uitleg gegeven over alle natuurwerken die uitgevoerd werden in het kader van het project TOGETHER. Daarnaast werden ook andere groene initiatieven van de stad Lommel kort toegelicht.

Picknick In den Brand

Zondag 3 juni werden alle inwoners van Hechtel-Eksel getrakteerd op een picknick voor de officiële opening van het vernieuwde landduinengebied In den Brand.

De werken van het landduinenherstelproject liepen toen stilaan ten einde. De duinen werden er geplagd en de stronken verwijderd. Nadat het gros van de werken achter de rug was, heeft men het wandelgebied officieel heropend. Daarom werden alle inwoners uitgenodigd voor een gezellige picknick met bijhorende enthousiaste uitleg van boswachter Eddy Ulenaers.

Sahara Expeditie - Open Aanbod Zomer 2018

De Sahara Expeditie in Bosland is een supertoffe belevingswandeling voor echte speurneuzen van 6 tot 10 jaar in de Lommelse Sahara.

In de lente en zomer heeft Bosland 6 Sahara Expeditie proefdagen georganiseerd. Dit was telkens op de laatste zondag van de maand in de namiddag. Alle proefdagen waren direct volzet.

Nachtzwaluwsafari

De nachtzwaluw is een echte specialist in camouflage. Een trekvogel richting Afrika. Een vogel zonder nest. Ook een vogel die wakker wordt wanneer anderen gaan slapen.

Tijdens de jaarlijkse Bosland nachtzwaluwsafari op 3 augustus werden deelnemers door een gids verwelkomd in het Pijnven. Na een drankje en introductie leerden de deelnemers de nachtzwaluw kennen. Ervaren gidsen namen de deelnemers mee voor een toch door de leefwereld van deze vogels.

Film in het Bos: BEEmovie

Film in het Bos: BEEmovie was zoals ieder jaar een speciale belevenis! Want een film gaan bekijken op een open plek in het bos is spannend omdat het 's avonds doorgaat: de vogels beginnen hun avondzang, de wind ruist door de bladeren, het wordt stilaan donker, ...

Dit jaar werd BEEmovie vertoond in Resterheide. De organisatie was een initiatief van BOS+, Gezinsbond, stad Peer, gemeente Hechtel-Eksel en Bosland.

Open monumentendag - Molenfietsroute

In 2018 sloegen op 9 september de gemeenten Overpelt en Hechtel-Eksel de handen in mekaar voor de organisatie van Open monumentendag. Je kon aan de Sevensmolen starten voor een lekkere fietslus langs de molens in de verschillende gemeentes.

Je maakte er vervolgens tussenstops bij de Wedelse molen, de Stermolen en de Bemvoortse molen. Overal kreeg je de kans om tegen betaling te genieten van een heerlijk streekgerecht.

Slotevenement Life+ Together

Omdat de terreinwerken van Life+ TOGETHER afgerond waren vonden de unieke heidedieren- en planten weer stilaan hun draai.

Om dat te vieren verwelkomden de partners alle Boslanders op 9 september 2018 voor het Slotevenement Life+ TOGETHER. Op het programma stonden geleide wandelingen, kindergrime, een vertelhoek, een zoektocht, muzikale begeleiding, een huifkartocht, ezetljes om te knuffelen, een foodtruck, … Het werd een heel interessante dag voor alle bezoekers.

Bosland Trail

Nieuw sinds 2018: de Bosland Trail. Omdat trailing nog een relatief onbekende sport is, mikte de organisatie enerzijds op de echte geoefende trailers maar anderzijds keek men zeker ook naar de recreatieve wandelaars. Een overzicht:

Zaterdag 29 september: 100 km: Het vertrek stond gepland om 11u. De aankomst werd voorzien we rond 13u. op zondag 30/09. Men was zo'n 30 uur onderweg en viel van de ene 'ho' in de andere 'wow'. Deelnemers trokken door dichte bossen, over beekjes en in de open velden kwamen ze zichzelf tegen. De witte zandduinen deden deelnemers verkrampen, de heidegebieden deden deelnemers nadenken en de vloeiweides maken ze nederig. Ze liepen of wandelden van het ene landschap in het andere. Ze trailden door de mooiste Boslandse natuur.

Zaterdag 29 september: 50 km: Het vertrek stond gepland om 22u. Deelnemers maakten zicht klaar voor een nachtje trailen door de natuur. Men kwam vanuit de stille bossen in de open velden waar het maanlicht ze begeleidde. Plots liepen ze door de zandduinen en werd het alweer licht. Men kon het ontbijt nu al ruiken en ging recht op haar doel af: de finish.

Zondag 30 september: Op zondag konden deelnemers gratis wandelen door Bosland tijdens verschillende familiewandelingen van 25km, 12,5km en 5km. Daarnaast was er een leuk activiteitenprogramma voor families uitgewerkt.

Met 1450 (100km en 50km) en 650 (korte lussen) deelnemers en zeker zoveel toeschouwers was Bosland Trail een geweldig succes voor de organisatie en Bosland.

5.2 Beleefbare natuur

5.2.1 Educatieve pakketten 'Vegers voor Vlinders' en 'Op zoek naar de geitenmelker'

Het beheercomité Bosland besliste om ook in 2018 de educatieve pakketten 'Vegers voor Vlinders' en 'Op zoek naar de geitenmelker' via Werkgroep ISIS 100% te financieren vanuit de gemeenschappelijke rekening. Daardoor konden beide pakketten aan de scholen binnen Bosland gratis aangeboden worden, binnen de beschikbare capaciteit van de gidsen bij Werkgroep ISIS.

Wegens omstandigheden bij Werkgroep ISIS konden beide activiteiten in 2017 niet doorgaan en werden ze verschoven naar het voorjaar 2018. Tijdens het kalenderjaar 2018 hebben in totaal 201 leerlingen uit 7 verschillende scholen deelgenomen aan één van de educatieve activiteiten aangeboden door Bosland i.s.m. Werkgroep ISIS vzw. De totale kost voor deze activiteiten (materiaal, transport van materiaal, vrijwilligersvergoeding gidsen) bedroeg € 1.590,00.

Detailoverzicht:

Datum	Pakket	School	Gemeente	Aantal leerlingen
5 en 8 febr 2018	Vegers voor Vlinders	Basisschool Eksel	Hechtel-Eksel	23
21 en 26 febr 2018	Vegers voor Vlinders	Corneliusschool (VP4-Holheide)	Overpelt	16
12 en 13 sept 2018	Vegers voor Vlinders	't Stekske	Lommel	21
13 en 14 sept 2018	Vegers voor Vlinders	XCL Wegwijs	Lommel	20
3 okt 2018	Op zoek naar de geitenmelker	Basisschool Eksel	Hechtel-Eksel	29
8 en 9 okt 2018	Vegers voor Vlinders	Corneliusschool (VP2-Lindel)	Overpelt	17
15 en 19 okt 2018	Vegers voor Vlinders	Clementiaanschool-Holheide	Overpelt	11
22 en 26 okt 2018	Vegers voor Vlinders	De UitvLinder	Peer	24
21 en 22 nov 2018	Vegers voor Vlinders	Basisschool Eksel	Hechtel-Eksel	20
23 nov 2018	Op zoek naar de geitenmelker	De UitvLinder	Peer	20

5.2.2 Kalenderwandelingen en Nachtzwaluwsafari's

In 2018 werden er maar liefst 6 'Op stap in Bosland' wandelingen georganiseerd in samenwerking met Natuurpunt Noord-Limburg en Natuurpunt Hechtel-Eksel. Deze waren met 258 deelnemers een succes:

- 04/03 - Op stap in Bosland - Rijk water, golvend gras (38p)
- 02/04 - Op stap in Bosland - Ontdek de schatten van de Grote Heide (55p)
- 03/06 - Op stap in Bosland - Duimen voor duinen (61p)

- 26/08 - Op stap in Bosland - In de stille Kempen, op de purperen hei (60p)
- 07/10 - Op stap in Bosland - De effecten van de opwarming van de Aarde op de Grote Watering (13p)
- 25/11 - Op stap in Bosland - Kattenbos (31p)

5.2.3 Samenwerking Center Parcs - Belevingsbox Vossemeren

Figuur 22 - Zicht op de Bosland Cabana in de Market Dome in Vossemeren

In 2018 werd de belevingsbox, ook wel Cabana genoemd, in de Market Dome van Center Parcs Vossemeren grondig aangepakt. Er werd een grondige opkuis gehouden en enkele schermpjes werden vervangen zodat de beleving weer optimaal is.

Eveneens werd er een overleg gehouden met Jean Henkens, bioloog en landschapsarchitect binnen Center Parcs. De vraag werd gesteld hoe Bosland nog beter in beeld zou kunnen komen. Er werden plannen getekend om de Vlindertuin als centrale Bosland plek in te richten. Hierin zouden de verschillende belevingsvormen van Bosland (heide, duinen,…) een plek vinden. Evenals het kindvriendelijke aspect zou aan bod komen.

5.2.4 Sahara Expeditie

Op 19 december 2017 werd een gloednieuwe belevingswandeling voor kinderen van 6 - 10 jaar voorgesteld: de Sahara Expeditie.

In 2018 werd ingezet om het product verder in de markt te zetten aan de hand van verschillende initiatieven, zoals:

- Demodagen
- Proefdagen
- Open aanbod dagen
- Milieuweek in Lommel

Figuur 23 - Deelnemers van de Sahara Expeditie

Ook werd in 2018 ingezet op branding en promotie. Na één jaar werd een eerste evaluatie gemaakt van Sahara Expeditie. Toen de optelsom gemaakt werd, bleek dat al meer dan 500 deelnemers Sahara Expeditie in Bosland hadden beleefd: een overweldigend succes!

5.2.5 Dag van de Gids

Op 28 november 2018 werd door Bosland een 'Dag van de Gids' in De Lage Kempen in Hechtel-Eksel georganiseerd. Een 50-tal gidsen uit Bosland, ambassadeurs en partners daagden op: een mooie opkomst.

Aan de genodigden werd door projectcoördinator Jeroen Clerix een overzicht gepresenteerd van de nieuwste ontwikkelingen in Bosland.

Boswachter Eddy Ulenaers gaf aansluitend een lezing over 'Wolven in Bosland', een thema dat gesmaakt werd. De wandeling in het Pijnven werd afgeslast door het slechte weer. Als afsluiter werd er met een hapje en drankje nagepraat over Bosland.

5.3 Uitnodigen tot initiatief

Bosland hecht veel belang aan een maximale betrokkenheid en inbreng van de lokale bevolking, belanghebbenden en van publieke en private partners. Op basis van de ervaringen wordt de participatiestructuur verder uitgebouwd en veranderd. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de drie evenwaardige kamers voor duurzame ontwikkeling:

- ecologische kamer;
- economische kamer;
- sociale kamer.

5.3.1 Ecologische kamer

Platform Fauna en Flora

In het verleden bestond het Platform Fauna en Flora enkel uit infomomenten waar lopende natuurprojecten binnen Bosland werden toegelicht aan beheerders en vrijwilligers. Het is de bedoeling dat dit verder wordt gezet, maar sinds 2016 werd een nieuwe dimensie gegeven aan het platform in de vorm van veldexcursies. In 2018 werd er op 20 oktober opnieuw een kennisuitwisseling op het terrein georganiseerd. Met de toetreding van Peer tot Bosland, leek het ons het uitgelezen moment om de nieuw aangesloten gebieden eens nader te bekijken. De lokale Natuurpunt afdeling (Natuurpunt Meeuwen-Gruitrode en Peer) ontving alle deelnemers in een boerderijtje. Gids Robert Van Dingenen leidde de deelnemers rond in het werkingsgebied van hun afdeling, de Dommelvallei te Peer. Ook een toelichting mbt het LIFE BNIP Knoflookpad stond op de agenda. En een stuk van de hermeandering van de Dommel werd bezocht.

Samenwerking met natuurverenigingen

Om de samenwerking met de natuurverenigingen te versterken bestaan naast het Platform Fauna en Flora nog twee andere vormen van bijeenkomsten: het afstemmingsoverleg en een dossier specifieke bijeenkomst. Het afstemmingsoverleg geeft de natuurverenigingen en de beheerders actief binnen Bosland een platform waarop beheerdossiers toegelicht en besproken kunnen worden. De afstemming qua timing en aanpak is hierdoor mogelijk. Het afstemmingsoverleg heeft als doel een overzicht te geven van de lopende dossiers om de kansen zichtbaar te maken. In 2018 werd dit overleg niet georganiseerd. Wel werd er ad hoc met de natuurverenigingen samen gezeten om dossiers te bespreken.

5.3.2 Economische kamer

Ondernemersplatform

De Bosland Safari ging op 17 april 2018 door in de Kletskop. De toeristische ondernemers werden verwelkomd door schepen Raf Truyens. Allen genoten ze van het unieke High Tea aanbod ter plaatse. Na een korte inleiding over Bosland en

haar nieuwigheden, werd er dieper in gegaan op het gastheerschap; 'een netwerk in combinatie met kennis'. Hierbij worden ondernemers opgeleid tot ambassadeur van Bosland.

De informatie die ze van Bosland ontvangen, kunnen ze aanwenden om gasten aan te trekken. Bosland zorgt ervoor dat ze een netwerk vormen tussen deze gastheren. Bosland gaat ze mee in de markt zetten en promoten via verschillende kanalen en waar nodig extra ondersteunen via informatie. Bosland verbind, vermarkt en versterkt zijn ambassadeurs. Eveneens werden de Sahara Expeditie en de microavonturengids nog eens in de verf gezet. Isabelle Schorpion van gemeente Hechtel-Eksel lichte tot slot nog het project Fietsen door de Bomen toe en ondernemer Joris Verkoyen de indrukwekkende Bosland Trail.

Figuur 24 - Deelnemers van de Bosland Safari 2018

Hierna vertrokken alle deelnemers onder leiding van boswachter Eddy Ulenaers naar het wandelgebied In den Brand. De ondernemers kregen een vakkundige uitleg over de historiek en het landduinherstel project.

5.3.3 Sociale kamer

Belanghebbenden en doelgroepen worden in de sociale kamer gericht geïnformeerd en gesensibiliseerd. Hier krijgen mensen ook nadrukkelijk de kans tot eigen inbreng. In de sociale kamer krijgen groepen zoals de lokale bevolking en toeristen een stem.

Ook in 2018 werden deze doelgroepen wanneer dit mogelijk was betrokken bij de lopende initiatieven, activiteiten, overlegmomenten en evenementen. Hierbij denken we in het bijzonder aan de initiatieven rond Life+TOGETHER, wolven in Bosland, gidsenwerking, ondernemers die Bosland Gastheren worden, specifieke productontwikkeling, …

5.3.4 Grensoverschrijdende samenwerkingen

Interreg 2B Connect

Bosland neemt deel als casus aan het Interreg V-project 2B Connect. Het project geeft een rechtstreekse invulling aan de Biodiversiteitsstrategie 2020 van de Europese Commissie: inzetten op de ontwikkeling van groene infrastructuur. Dit is een belangrijk middel om zoveel mogelijk natuur te handhaven en te verbeteren. De Europese Commissie benadrukt daarbij het belang van samenwerking met en tussen bedrijven. Het project verspreid zich over de hele grensregio Vlaanderen-Nederland.

5.3.5 Uitbreiding Bosland met stad Peer

In 2018 werd Bosland uitgebreid met stad Peer. Deze acties werden in 2018 uitgevoerd.

Figuur 25 - Uitsnede uit de flyer Bosland-Peer

- Maart: Bekendmaking "Peer wordt Boslandgemeente" via de gemeentelijke infobladen in Bosland
- April: Opleiding baliemedewerkers en medewerkers van Center Parcs Erperheide over Bosland
- Mei: Ontwikkeling en lancering flyer "Bosland-Peer"
- Juli: Ontwikkeling en lancering Bosland schatzoektocht Bostrol Bobl in Resterheide
- Augustus: Lancering communicatie/marketingplan Bosland-Peer + start communicatie
- Oktober: Opleidingstraject "Ondernemers uit Peer" tot Bosland Gastheren

- November: Afronden cartografieopdracht Bosland-Peer
- December: Plaatsing of verplaatsing van de grensborden “Welkom in Bosland” op basis van de nieuwe perimeter
- December: Voorbereidingen voor hernieuwen van de Bosland Ontdekkingskaart en Informatiegids - versie 2019

6 Bosland als toeristisch-recreatieve attractiepool

6.1 Toeristisch-recreatieve ontsluiting en onthaal

6.1.1 Toegangspoorten Bosland

Park de Soeverein te Lommel

De toekomstige hoofdpoort Bosland te Lommel situeert zich ten oosten van het gebied de Lommelse Sahara en ten noordwesten van het centrum van Lommel ter hoogte van het derde platform van het Park de Soeverein. In het masterplan voor het Park de Soeverein, dat werd opgemaakt en goedgekeurd in 2010, is er ruimte voorzien in het park voor sport, natuur en vrije tijd.

Met het oog op de ontwikkeling van een hoofdonthaal punt Bosland ter hoogte van het derde platform van het Park De Soeverein te Lommel, dient een RUP (ruimtelijk uitvoeringsplan) opgemaakt te worden. In kader hiervan werd een plan-MOBER afgerond en goedgekeurd in 2011. Vervolgens werd een milieueffectrapport (MER) opgemaakt om de effecten op het milieu te bestuderen. Dit rapport werd in 2015 goedgekeurd door de dienst MER.

In 2016 zijn er stappen ondernomen om het effectieve RUP te realiseren. Er werd een eerste ontwerp-RUP voorgesteld door het studiebureau Tritel (Technum-Tractebel), momenteel Creosum genaamd. Nadien vonden overlegmomenten plaats met betrokkenen, zoals NV de Scheepvaart en Scholencampus Zonneweelde. Op basis van deze informatie werd het ontwerp-RUP aangepast. De hele procedure om tot een uiteindelijke RUP aanpassing te komen lag in 2017 tijdelijk stil aangezien eerst de aanvraag tot ven-opheffing diende te gebeuren.

In februari 2018 werd na de goedkeuring van de VEN-opheffing de RUP-procedure hervat. Mei 2018 vond een plenaire vergadering plaats in verband met het voorontwerp RUP. De adviezen waren voorwaardelijk gunstig. De RUP lag nadien weer een tijdje stil gezien de visie voor de concrete invulling van de poort eerst werd verfijnd. De RSP-coördinator werd actief betrokken bij overlegmomenten over concrete/alternatieve invullingen van het projectgebied om de ruimtelijke kwaliteit van de plannen en een invulling als hoofdpoort voor Bosland te bewaken. Mogelijke invulling die reeds naar boven kwam en verder uitgewerkt wordt, is een Oerweide.

De Grote Hof te Overpelt

In juni 2012 kocht het ANB de site van de Grote Hof in Overpelt en zette daarmee een nieuwe stap in de ontwikkeling van Bosland. De Grote Hof dient ontwikkeld te worden als de Overpeltse hoofdpoort naar Bosland.

Figuur 26 - De Grote Hof in Overpelt © Voka Limburg

Deze site werd aangeduid omwille van de uitstekende ligging en bereikbaarheid, en de rijke geschiedenis. Niet alleen voor site De Grote Hof maar ook voor de sites van De Winner en het Napoleonstrand, stelde het ANB en de gemeente Overpelt studiebureau Antea aan voor de opmaak van een GRUP. Voorgestelde bestemmingswijzigingen zijn:

- De Grote Hof: recreatie;
- Napoleonstrand: natuur;
- De Winner: regulariseren van bestaande toestand m.b.t. jeugdkamperen.

Wanneer eind 2015 een akkoord werd gevonden voor de aankoop van het Napoleonstrand kon de RUP-procedure, die enige tijd stil had gelegen, hervat worden. 14 juli 2016 werd het RUP goedgekeurd waarna men in 2017 op zoek kon gaan naar mogelijke investeerders. Vele gesprekken werden gevoerd maar voorlopig zonder resultaat.

In 2018 werd de zoektocht actief verder gezet met deze wijziging, dat er niet meer over een concessie maar een erfpacht werd gesproken. Een aantal grote partijen gaven hun interesse weer. Brouwerij Haacht maar ook bouwgroep Jansen zijn er dieper op in gegaan. De studies en het vooronderzoek dat ze verrichten, heeft hen dan toch doen afhaken. Investeringen liggen dermate hoog wat maakt dat de terugverdientijd voor dergelijke partijen niet interessant is. De site heeft ook nog geen bewezen rendabiliteit waarop verder gebouwd kan worden. Ook het gegeven dat het om een erfpacht gaat, en dus niet eigendom wordt van de investeerder, is voor sommigen een kantelpunt.

De oproep voor een investeerder die in het Voka magazine van Oktober 2018 werd geplaatst, kreeg geen extra gevolg.

Het Pijnven te Hechtel-Eksel

De geselecteerde site voor de toekomstige ontwikkeling van het hoofdonthaal te Hechtel-Eksel situeert zich ter hoogte van het Pijnven. Deze site in het noordwesten van de gemeente is gelegen in de kern van Bosland. De opdracht voor de opmaak van een inrichtingsvisie en bijhorend plan van aanpak voor de site werd in 2013 afgerond.

Om deze visie planologisch te verankeren, dient er een RUP opgemaakt te worden. Er werd gekozen om, naast de site van het Pijnven, een bijkomend vooronderzoek naar verschillende recreatieve sites uit te voeren. Het doel van dit vooronderzoek is om voor deze sites een analyse op te stellen en op basis hiervan een keuze te maken of en hoe deze ontwikkeld kunnen worden in kader van Bosland. De meest geschikte sites kunnen vervolgens meegenomen worden in de RUP-procedure.

In februari 2016 werd de gunningsprocedure afgerond en werd de opdracht voor de opmaak van het RUP gegund aan studiebureau Creosum. In april en mei vonden de eerste overlegmomenten plaats en werd er tevens een bezoek gebracht aan de verschillende sites. In juni werden alle actoren uitgenodigd op een persoonlijk gesprek zodat zij hun visie, kansen en bekommernissen konden aangeven. Deze input werd verwerkt tot een eerste voorstel van de visie en samenhang van de verschillende geselecteerde gebieden. In 2017 werden de onderhandeling verder gevoerd om onder andere goede corridors te vinden tussen Pijnven en het militair domein.

In 2018 werd er hoofdzakelijk gewerkt aan een dossier om de aangeduide corridors te verwerven. Dit om het verder verloop van het RUP te kunnen waarborgen.

Het Dommelhuis te Peer

Met de toetreding van Peer tot Bosland, wordt het Dommelhuis de eerste officiële hoofdpoort tot Bosland. Gesprekken met een private investeerder voor het gebouw waren immers al bijna volledig rond. In 2017 heeft het projectidee dan ook vorm gekregen.

Het Dommelhuis bevat het ontwerp van 2 gebouwen waarvan één in opdracht van het stadbestuur Peer (A) en het andere in opdracht van een privépartner (B). Het gebouw in opdracht van stadsbestuur Peer is gelegen ten noorden van de Steenweg Wijchmaal, site Esmeralda. Het gebouw in opdracht van de privépartner is gelegen ten zuiden van de Steenweg.

Het Dommelhuis situeert zich aan de Dommelvallei. De Dommel ontspringt in het zuiden van Peer. Reeds ter hoogte van Steenweg Wijchmaal is de Dommelvallei een aaneenschakeling van prachtige natuur, bos en landbouwgebieden met elzenbroekbossen, blauwgraslanden, al dan niet verlaten visvijvers, rietvelden, populierenplantages en weilanden. Niet minder dan 450 ha natuurgebied waardoor de Dommel zich een weg baant, is geklasseerd.

Het Dommelhuis is strategisch gelegen in de vallei en vormt een baken, een aantrekkingspunt voor bezoekers. Het is de ontmoetingsruimte waar verschillende sectoren, die belast zijn met het beheer van de open ruimte, overleg plegen. Dit overleg situeert zich niet alleen tussen organisaties en verenigingen maar ook tussen diensten. Het zal leiden tot een verbeterde samenwerking en een multiplicator-effect hebben naar een geïntegreerd beheer van de open ruimte. Zowel de landbouw, de natuur en bosbouw, toerisme en recreatie in het gebied zullen voordeel hebben aan deze samenwerking.

Tegelijkertijd is het een regionaal bezoekerscentrum dat de ideale uitvalsbasis is om de resultaten van deze samenwerking uit te dragen. Via educatie en beleving maken de leerlingen/scholen en de bezoeker op subtiele wijze kennis en vergaren ze info over het belang van de samenwerking en de behandelde thema's. Het vormt een rustpunt op fiets- en wandelroutes waar er plaats is voor lokale initiatieven, tentoonstellingen en educatie waar er linken worden gelegd tussen omgeving, natuur, landbouw, techniciteit en de bewustwording hierrond.

De doelstelling van samenwerken in het Dommelhuis is 'samen' uitvoering geven aan lokale projecten inzake agrarisch natuurbeheer, geïntegreerd waterbeleid, duurzame open ruimte ontwikkeling, duurzame landbouw (bijvoorbeeld korte keten), gepaste educatie inzake landbouw en natuur, toeristisch en recreatieve ontwikkeling binnen de draagkracht van de open ruimte, ...

2018 was het jaar van overleg tussen de verscheidene partijen, het aanvragen van vergunningen en het project begeleiden naar de start.

6.1.2 Zoektocht naar investeerders voor de hoofdpoorten Bosland

Naar aanleiding van de marktanalyse die werd uitgevoerd door Horecapartners voor de site De Grote Hof in Overpelt, werd in 2016 nog de opdracht gegeven aan het architectenbureau Creosum om dit te vertalen naar een ontwerpend onderzoek. Deze studie werd in 2017 afgerond. Hieruit kwam een ontwerp naar maximale bebouwing en invulling. Bijkomend werd een rendementsstudie van Horecapartners uitgevoerd die eveneens beëindigd werd in 2017.

Group Freestone werd op hun beurt gecontacteerd door Natuurinvest om te kijken naar de mogelijke verbeteringen aan de nutsvoorzieningen. Zowel wat betreft waterleiding, riolering als elektriciteit zullen er nog kosten dienen gemaakt te worden bij een mogelijke invulling door investeerders.

Een aantal eerste contacten met mogelijke investeerders werden gelegd. Echter nog zonder concreet resultaat. In november 2017 werd er door Natuurinvest dan ook een eerste voorstel gedaan naar communicatieplanning. In 2018 hebben we dan een oproep gelanceerd voor de Grote Hof in het Voka magazine, echter zonder het gehoopte resultaat.

6.1.3 Subsidie 'Natuur in je Buurt' voor herinrichting startlocatie Kattenbos

Figuur 27 - Lommelse schoolkinderen komen de Vlinderwandeling uittesten

De vlinderwandeling en de vlindervriendelijke herinrichting van de oude molenomgeving te Kattenbos werd in 2017 geselecteerd als provinciale laureaat voor het project 'Natuur in je Buurt' van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB).

De stad Lommel werd een subsidie van € 50.000 toegekend voor de realisatie ervan. De voorbereidingen voor de herinrichting van dit nevenonthaal werden getroffen in 2017. In 2018 volgde de werkelijke uitvoering waarin het bestaande andersvaliden pad werd omgetoverd tot vlinderwandeling met speel-, belevings- en educatieve elementen die verwijzen naar de verschillende stadia van een vlinder.

Kunstenaar Will Beckers ontwierp 4 duurzame kunstobjecten op het groene wandelpad en een groots vlinderkunstwerk voor aan de startlocatie, passend binnen de visie het kindvriendelijke van Bosland. De Vlinderwandeling werd, vergezeld van de nodige persbelangstelling, officieel geopend op 20 april 2018.

6.1.4 Routestructuren Bosland

Wandelroutes: resultaten wandeltellers

Figuur 28 - Wandelaars verkennen het Bosland wandelnetwerk

Binnen Bosland worden er door RLLK en het projectbureau metingen uitgevoerd naar het aantal wandelaars. Zo werden er maar liefst 307.453 wandelaars geteld in de verschillende Bosland wandelgebieden. In 2018 vonden in vergelijking met 2017 iets minder mensen de weg naar de prachtige Boslandnatuur. De daling kunnen we voornamelijk toeschrijven aan Dommelvallei - Heesakkerpark. Werken aan de Breugelweg die tot en met September 2018 hebben geduurd, liggen aan de basis.

Periode	Locatie	Tellingen
2018	Center Parcs Vossemeren	26 273
2018	Grote Hof	5 102
2018	Hobos	4 896
2018	Holven	13 414
2018	Huis van de Vrede	38 177
2018	Pijnven	16 536
2018	Dommelvallei - Heesakkerpark	19 138
2018	Heuvelse heide	9 075
2018	Sahara	96 006
2018	Resterheide	24 968
2018	In Den Brand	19 122
2018	Kattenbos	29 088
2018	Hoksent - Molhem	5 658
Totaal		**307 453**

6.1.5 Subsidie Wandelnetwerk Bosland

Afgelopen jaar werd het 'wandelnetwerk Bosland' op terrein gerealiseerd. De bestaande wandelgebieden in Bosland werden met elkaar verbonden via rustige, kwaliteitsvolle wegen. Bovendien werden toeristische bezienswaardigheden, attracties en toeristische onthaalpunten opgenomen in het netwerk. Om de beleving voor de wandelaar verder te optimaliseren werden ook de verschillende dorpskernen ontsloten. Dit alles resulteerde in een fijnmazig netwerk van 402 km waarvan maar liefst 72,2% bestaat uit onverharde wegen.

Figuur 29 - Beeld van de Bosland wandelnetwerk kaart

In de lente van 2018 werden de palen voor het wandelnetwerk geplaatst via sociale tewerkstelling door De Winning.

Op 24 juni werd het netwerk officieel aangekondigd tijdens een persmoment met genodigden. Gedurende de zomer van 2018 konden proeflopers vervolgens met behulp van een gratis 'testkaart' het netwerk verkennen. Dankzij de meldingen van deze proeflopers werden alle foutjes op terrein opgelost. Op 7 oktober werd het netwerk uiteindelijk feestelijk geopend voor het grote publiek tijdens de Week van het Bos.

Vanaf 7 oktober is ook de wandelkaart te koop. Deze kaart van het volledige wandelnetwerk Bosland wordt aangeboden als pakket met als extraatje twee gratis inspiratieboekjes. In het inspiratieboekje voor volwassenen stellen enkele bekende Boslanders hun favoriete wandeling voor en krijgen wandelaars extra tips en praktische info over Bosland. Het inspiratieboekje voor kinderen daagt kinderen uit om leuke Boslandplekjes te ontdekken via het wandelnetwerk. Het netwerk is ook hiernaast ook digitaal raadpleegbaar.

In 2019 zal nog extra werk gemaakt worden van promotie van het wandelnetwerk via verschillende kanalen. Er worden ook nog enkele startplaatsen heringericht in het kader van toegankelijkheid. Ten slotte worden er ook nog unieke wandelflyers ontwikkeld voor B&B's met een wandeltip vanaf hun locatie.

De totale kost voor de aanleg van het wandelnetwerk en bijhorende producten en promotie bedraagt € 341 939. Het project loopt van 2017 tot 2019. Het wandelnetwerk wordt uitgewerkt door het Regionaal Landschap Lage Kempen. Bosland ontving in het kader van het Impulsprogramma 'Fiets- en wandelnetwerken' van Toerisme Vlaanderen een projectsubsidie van € 205.163. Het resterende bedrag wordt voorzien vanuit budgetten van de verschillende Boslandgemeenten.

6.2 Verhogen van de toeristische beleving door middel van producten

6.2.1 Bosland producten

Bosland heeft een uitgebreid gamma van 'producten', gaande van materiële producten tot producten welke ervoor zorgen dat Bosland op een nieuwe manier beleefd kan worden. In 2018 lag de focus voornamelijk op deze beleving en werd er oa. een nieuw arrangement in het leven geroepen.

Arrangement Ezeltje strek je, tafeltje dek je

In samenwerking met een aantal Gastheren werd een nieuw arrangement ontwikkeld. Het werd een gezinsarrangement waarbij de hele Bosland beleving naar boven werd gehaald. Zowel het 'gastvrij ontvangen' als het 'overnachten' kwam hierbij aan bod, met de keuze uit een basic, comfort en luxe slaapplaats. Dit aangevuld met een tappasschotel, een Ezelswandeling, een luxe picknickmand en natuurlijk niet te vergeten de Bengelkaart. Het arrangement werd in 2018 verder opgevolgd en na een jaar komt de evaluatie.

Hangmatten 2.0

In 2018 werden de Gastheren, indien ze dit wensten, uitgerust met minimaal 2 hangmatten. En ook de toeristische infokantoren in Bosland werden bevoorraad. De hangmatten werden allen, inclusief deze van de Soeverein, uitgerust met het Bosland logo. Vanaf heden kan je maar liefst op 11 plekken hangmatten uitlenen.

Dit maakt dat je nu niet enkel in de Sahara kan gaan 'dromen tussen bomen' maar in heel Bosland. Het logo op de hangmat zorgt dan weer voor meer publiciteit en herkenbaarheid bij andere bezoekers.

TV-reeks Gina & Chantal

In het voorjaar van 2018 kreeg Bosland een timing en briefing vanuit Sylvester Productions en Medialaan. Om Bosland klaar te maken voor de uitzending, werden er 3 bureaus gecontacteerd met een inhoudelijke uiteenzetting.

1. Livid Hasselt: op basis van goede commentaren en resultaten in het verleden;
2. Hands: op basis van kennis met het tv-landschap, Limburgse toeristische sector en partner bij de microavonturen gids;
3. Absoluut: veel ervaring met Sylvester en Medialaan met goede resultaten, werkt frequent voor ANB en heeft kennis van Bosland.

Deze bureaus werden gevraagd een offerte te maken voor een eventuele productontwikkeling rond de TV-reeks. Absoluut kwam als sterkste partij naar boven en kregen in het najaar van 2018 een grondige briefing door Sylvester en Medialaan. Rond die tijd werd normaal ook de uiteindelijk titel van de TV-reeks bepaald gezien 'Gina en Chantal' slechts een werktitel is.

Absoluut kon 2 afleveringen bekijken en ging dan aan de slag om een zo optimaal mogelijk productontwikkelingstraject op te stellen. Dit traject werd in het najaar van 2018 afgerond.

6.2.2 Merkenbeleid Bosland

Gezien de vele vragen die bij Bosland binnen komen, niet enkel en alleen voor de creatie van een nieuw Bosland product maar ook voor het organiseren van een Bosland evenement, werd er in 2018 hard gewerkt aan de creatie van het merkbeleid. Gezien het een doorlopend proces is, werd dit in 2018 nog niet afgerond maar kreeg het wel vorm.

Bosland wil immers niet alle projecten/ideeën die zich aanbieden van de baan schuiven. Echter dienen we wel de kwaliteit te bewaken en moet er ook een duidelijke link zijn met Bosland. Het merk Bosland willen we immers enkel verbinden aan projecten met een duidelijke meerwaarde.

6.2.3 Fietsen door de Bomen

Figuur 30 - Simulatie van de fietsbrug in het Pijnven in Bosland

In 2018 kreeg het project 'Fietsen door de bomen' verder vorm. Het project kadert in het Strategisch Actieplan Limburg in het Kwadraat (SALK) en zal in Bosland, in de gemeente Hechtel-Eksel, gerealiseerd worden.

Diverse SALK-projecten moeten het Limburgse toeristisch aanbod versterken, met als doel de attractiviteit van Limburg als vakantiebestemming te verhogen. Dit moet de vraag naar toerisme doen stijgen, waardoor de economische impact van het toerisme kan vergroten (meer toeristen, langere verblijfsduur, hogere besteding, toename werkgelegenheid). Concreet is het de ambitie om nieuwe, kwalitatieve fietsbelevingen toe te voegen op het bestaande fietsroutenetwerk. Het gaat hierbij om infrastructurele investeringen die het onderscheidende karakter van het Limburgse landschap en de bijhorende fietsbeleving in Limburg moeten versterken. Ingrepen die het mogelijk maken om de Limburgse

landschappen op en top te beleven vanop het Limburgse fietsroutenetwerk. High-level ingrepen die eveneens prominent in de bestemmingspromotie van Limburg uitgespeeld kunnen worden.

De projectlocatie voor het SALK-project 'Fietsen door de Bomen' bevindt zich in het zuidelijke deel van Bosland, met name ter hoogte van het Pijnven in Hechtel-Eksel en dit in de recreatiezone. Het ontwerp van de constructie werd in 2017 voorgesteld en de ontwikkeling werd gegund aan architectenbureau De Gregorio & partners gevestigd te Tongeren. Voor de realisatie van het project werd oorspronkelijk € 1.500.000 geraamd. In 2018 werden de bouwwerken aangevat. De oplevering en lancering is voorzien voor juni 2019.

6.2.4 Slow Cabin in Bosland

Slow Cabins BVBA is een Vlaamse startup van ondernemer Xavier Leclair en realiseert logies in een natuurlijke omgeving, om te ontsnappen aan het hectische (stads)leven en de eenvoud van de natuur te herontdekken.

Het bedrijf streeft ernaar te werken met een strikt inclusief circulair business model en eco design. Producten en materialen worden zodanig ontwikkeld dat er een minimale impact op omgeving en milieu ontstaat. Samenwerking met lokale middenstanders geniet sterk de voorkeur.

Figuur 31 - Impressie van de Slow Cabin in Bosland

Aangezien het concept van Slow Cabins wel aansluit bij de duurzame gedachtegang van Bosland, verkreeg Slow Cabins van stad Lommel de toestemming om 1 cabin te plaatsen en te verhuren gedurende een testperiode van enkele maanden (1/10/2017 - 1/05/2018). Hierbij wordt rekening gehouden met de geldende regelgeving voor tijdelijke constructies. Gevraagd werd Bosland maximaal in de kijker te zetten, de lokale middenstand te betrekken en Bosland een update/evaluatie van de proefperiode te bezorgen.

Later in 2018 verhuisde de cabin in Lommel naar een privaat perceel vlakbij het perceel van stad Lommel. Hoewel de link met Bosland blijft bestaan omwille van het concept (logeren in de natuur), heeft Bosland niet langer een overeenkomst met Slow Cabins en wordt dit niet meer als een Bosland product beschouwd.

6.2.5 Hangmatten uitleendienst

In de zomer van 2012 lanceerde RLLK in samenwerking met Toerisme Lommel het initiatief om hangmatten uit te lenen in Bosland, meer bepaald in de Soeverein. Dit om te gaan Dromen tussen Bomen in de Sahara. Deze Fairtrade hangmatten worden in een Boslandrugzak aangeboden en werden sinds 2012 nog nooit zoveel keer uitgeleend als in 2018: 136 keer!

In 2017 was dit 114 keer, in 2016 nog maar 65 keer. Er werd in 2018 dan ook gewerkt aan een uitbreiding van deze uitleendienst om meer mensen en meer plekken te bereiken.

Figuur 32 - Bosland hangmat in de Lommelse Sahara

6.2.6 Bosland Schatzoektochten

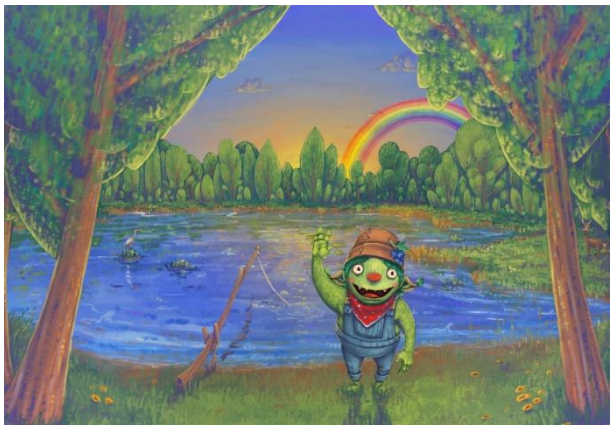

Figuur 33 - Bostrol Bobl, de 4e Bosland schatzoektocht

Na de toetreding tot Bosland besliste stad Peer om een vierde schatzoektocht te ontwikkelen als aanvulling bij het bestaand Bosland schatzoektochten pakketje. Stad Peer heeft een opdracht gegeven aan enkele creatieve vrijwilligers voor de uitwerking van een passende verhaallijn voor een tocht in Resterheide. Daarbij werd rekening gehouden met het bestaand concept van de zoektochten.

De illustraties van het nieuwe zoektocht 'De kleurrijke droom van Bostrol Bobl' alsook de nieuwe cover van het schatzoektochten pakketje werden gemaakt door illustrator Nicky Vreys.

De nieuwe schatzoektocht werd gelanceerd op 10 juli 2018. Naar aanleiding van deze lancering werd extra promotie gemaakt voor de Bosland schatzoektochten. In totaal werden sinds de lancering van de vierde zoektocht zo'n 700 pakketjes verdeeld via wedstrijden of verkocht door de toeristische infokantoren in Bosland aan € 6 per stuk.

In 2018 hebben de wandelpeters en -meters de vier routes en de schatkisten op regelmatige basis gecontroleerd, volgens de afspraken gemaakt eind 2017. De nodige herstellingen of vervangingen werden uitgevoerd door de arbeiders van Natuur en Bos.

6.2.7 Opnames van de TV-reeks 'Gina en Chantal'

De dramedy reeks 'Gina en Chantal' is een nieuw product van Sylvester Productions voor TV-zender VTM dat nagenoeg volledig binnen het grondgebied van Bosland werd opgenomen.

Opnames van de tv-serie 'Gina & Chantal' zijn gemaakt vanaf 16 augustus 2016 tot februari 2017. Een infomercial is gefilmd in september en oktober 2017. Voor de productontwikkeling zijn er meetings geweest met alle Bosland-partners en de crew van Sylvester en Medialaan op 18/01/2017, 13/03/2017 en 02/05/2017.

Figuur 34 - Beeld van de opnames van de TV-reeks Gina en Chantal in Bosland

In 2018 werd een bureau ingeschakeld om de Bosland-partners te assisteren rond toeristische vermarkting en toeristische productontwikkeling. Dit traject werd afgerond.

De TV-reeks zal waarschijnlijk in het najaar van 2019 uitgezonden worden.

6.3 Eenduidige toeristische communicatie

6.3.1 Implementatie communicatie- en marketingplan 2.0

Ook in 2018 werd verder gewerkt aan het uitvoeren van de actielijst van concrete aanbevelingen rond communicatie -en marketing. In de periode 2014 - 2018 werden reeds 33 van de 40 acties uitgevoerd:

1. Werk twee basisboodschappen uit voor Bosland en Boslab+
2. Lanceer Boslab+ met een exclusief interview aan HBVL
3. Maak een steekkaart met de drie productvragen op. Plastificeer ze. En hang ze boven elk bureau.
4. Werk een kenmerkende stijl uit die de boodschap van Boslab+ ondersteunt
5. Toets alle bestaande producten af aan de criteria die hierboven zijn opgesomd. En doe hetzelfde voor alle ideeën die in de pijplijn zitten
6. Doe vervolgens de etalage/magazijn oefening
7. Stel 1 medewerker aan voor de communicatie
8. Leg in 1 A4 vast wat er op het beheercomité en de coördinatiecel besproken wordt
9. Optimaliseer de vergadertijd
10. Duidt een vaste standplaats of uitvalsbasis aan
11. Herbekijk de werkgroepen
12. Maak naast de vergadertijd ook 1x per maand ruimte vrij voor inspiratiemomenten
13. De participatiecoördinator bezoekt 1 keer per jaar alle lokale ondernemers die een link hebben met toerisme
14. Organiseer een cursus gastheerschap, gekoppeld aan een platform
15. Bedenk een leuk label waar de gastheren mee willen uitpakken
16. Elke gastheer die een product wil uitwerken onder de Boslandnoemer, dient een dossier in
17. Werk samen met de lokale ondernemers drie arrangementen uit
18. Ga met Natuurpunt, de Bosgroep en andere natuurverenigingen aan tafel zitten
19. Organiseer een interne Boslanddag voor eigen medewerkers
20. Ontwerp een Boslandkaart - kids edition
21. Ga met bestaande apps aan de slag
22. Start de zoektocht naar een private partner terug op
23. Maak een publicatie die je meeneemt naar alle potentiële partners
24. Werk de schatzoektochten verder uit, in samenwerking met Radio2 Limburg
25. Doe een name search en lijst typische Boslandwoorden op die kinderen aanspreken
26. Ontwikkel een bijhorende beeldtaal. Niet over, maar voor kinderen
27. Stuur elk seizoen een Boslandkrant naar alle kinderen
28. De huidige Boslandkrant wordt een aparte katern in de drie gemeentebladen
29. Verwijder de LinkedIn pagina van Bosland
30. Bouw de Facebook community van Bosland verder uit met Boslandgezanten
31. Boswachter Eddy wordt het gezicht van Bosland. En vergemakkelijkt de link met Boslab+
32. Schrijf in op de portfolio van Toerisme Limburg
33. Schrijf zes persberichten die volgend jaar in de krant moeten verschijnen

6.3.3 Gastheren 2.0

Eind 2018 werd een nieuwe cursus gastheerschap georganiseerd. Maar liefst 16 ondernemers namen deel aan deze cursus. De cursus was zoals ook in 2016 opgedeeld in 3 delen.

De eerste avond werden de ondernemers meegenomen in het toeristische verhaal van Bosland onder leiding van Mieke Kerkhofs en Isabelle Schorpion, beide deskundige toerisme. Ze kwamen niet alleen te weten over welk grondgebied Bosland zich uitstrekt maar ook wat ze de bezoekers allemaal kunnen laten ontdekken. Bosland heeft niet enkel een pracht aan wandelstructuren maar ook fietsen, mountainbiken en paardrijden kan perfect in Bosland. Wat kan men zoal aanraden aan gezinnen met kinderen en wat aan de iets oudere bevolking die moeilijk te been is? Op al deze vragen kwam tijdens dit opleidingstraject een antwoord.

Figuur 35 - Erkenning moment van de Bosland Gastheren 2.0

De week nadien nam Dries Gorissen, directeur Gebiedsgerichte Werking bij Natuur en Bos, hen mee naar de basis waaruit men dergelijk toeristisch netwerk in de natuur opbouwt, namelijk de Fauna en de Flora. Bosland is nog steeds een grootste aaneengesloten bosgebied met een boeiende biodiversiteit. Niet alleen de lentevuurspin heeft zijn habitat in Bosland gevonden. Ook de wolf heeft zich intussen in Bosland gevestigd.

In de derde en laatste sessie gaven we alle Gastheren, zowel de huidige als de toekomstige, de kans om een sessie 'Gastvrij schrijven' te volgen onder leiding van Mark van Bogaert. Hoe kan je de bezoekers best aanspreken online. Wat triggert hen om te blijven kijken en te blijven lezen. Eveneens gaf hij enkele praktijkvoorbeelden van toekomstige Gastheren en duidde hij hoe ze het beter konden aanpakken. Daarna werd er een tocht gepland in Heesakkerheide. Boswachter Eddy Ulenaers leidde de deelnemers rond in dit prachtige gebied. Hij vertelde niet enkel over de biodiversiteit maar ook over het duurzaam bosbeheer dat uitgevoerd wordt om deze biodiversiteit tot stand te brengen.

De nieuwe lichting Gastheren werd onderworpen aan een opvolgmoment zodat ze konden kennis maken met de informatiebrochure/kaft van Bosland en de werking hiervan. In 2019 zal dan het erkenningsmoment volgen.

6.3.2 Toeristische promotie

Om Bosland in zowel Limburg, de Euregio als Vlaanderen verder op de toeristische kaart te zetten werden ook in 2018 middelen vrijgemaakt voor promotie.

Figuur 36 - Zomercampagne "Buiten is beter" via De Lijn in Limburg en aan de Vlaamse kust

<u>Toerisme Limburg</u>

Het grootste deel van de middelen wordt besteed aan promotie via de catalogus van Toerisme Limburg. Een overzicht van de verschillende campagnes en budgetten:

- Limburg Vakantiegids - 3p. "reportage" (€ 12.705)
- Op en top Limburg Zomer (Libelle) - 1p. "woord en beeld" (€ 3.146)
- Jet vakantiemagazine - 1p. (€ 2.904)
- Op en top Limburg Herfst (Kranten) - 1p. "woord en beeld" (€ 3.448,5)
- Online zilver - 2x "zilver" (€ 1.815)
- Online doelgroep campagne - 1x doelgroep "fietsen en wandelen" (€ 907,5)
- Online video - 1x "verborgen hoekjes" (€ 1887,6)

Totaal = € 26.813,60

Verder werden ook nog deze promotie/campagnes ingekocht:

- Fietsen in/om Limburg "Tips voor fietsers": 1p. met 4 items: € 544,5
- De Lijn zomercampagne: € 5.778,96 + € 3.388 = € 9.166,96

6.3.3 Implementatie beeldkwaliteitsplan Bosland

Naar aanleiding van de lancering van het wandelnetwerk Bosland werd in 2018 een start gemaakt van de vernieuwing van de startborden. Regionaal Landschap Lage Kempen voorziet de aanpassingen van deze infoborden in overleg met het projectbureau en conform de huisstijl van Bosland.

In de loop van 2018 werd door stad Lommel een aanbesteding uitgeschreven voor de aankoop van Bosland terreininfrastructuur: grensborden, zitbanken, picknicktafels en infoborden. Alle partners hebben de noden in beeld gebracht en een gezamenlijke bestelling geplaats via stad Lommel. De opdracht is gegund aan firma Belurba uit Hamont-Achel. De levering en plaatsing van deze infrastructuur is voorzien begin 2019.

Colofon

Samenstelling, coördinatie en eindredactie: Projectbureau Bosland
Verantwoordelijke uitgever: Beheercomité Bosland
(voorzitter Interlokale Vereniging Bosland)
Foto's: Bosland
Opmaak: Projectbureau Bosland
Uitgave: juni 2019

Adressen

Projectbureau Bosland: p/a ANB Lage Kempen, Heuvelstraat 5 - 3940 Hechtel-Eksel
Agentschap voor Natuur en Bos: Koningin Astridlaan 50 bus 5 - 3500 Hasselt
Gemeente Hechtel-Eksel: Don Boscostraat 5 - 3940 Hechtel-Eksel
Stad Lommel: Hertog Janplein 1 - 3920 Lommel
Gemeente Overpelt: Oude Markt 2 - 3900 Overpelt
Stad Peer: Zuidervest 2a - 3990 Peer
Regionaal Landschap Lage Kempen: Grote Baan 176 - 3530 Houthalen-Helchteren
Toerisme Limburg: Universiteitslaan 3 - 3500 Hasselt

Bosland is als merknaam, met logo en baseline, gedeponeerd bij het Benelux Bureau voor Intellectuele Eigendom.